

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

HODNOTOVÁ ORIENTACE ŽÁKŮ STŘEDNÍ ŠKOLY

**THE VALUE ORIENTATION OF HIGH SCHOOL
STUDENTS**

Bakalářská práce: 12-FP-KPP-05

Autor:

Ing. Markéta KAŠPAROVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Petr URBÁNEK, Ph.D.

Počet

Stran	Grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Kašparová**
Osobní číslo: **P09001235**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Hodnotová orientace žáků střední školy**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Zjistit změny hodnotové orientace žáků střední školy

Požadavky:

Studium problematiky hodnotové orientace

Vytvořit dotazník k dotazování žáků střední školy

Provést analýzu výsledků

Vytvořit strukturu bakalářské práce

Zpracovat data; analyzovat, interpretovat výsledky

Metody:

Dotazování (dotazník)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HORÁK, J. Kapitoly z teorie výchovy I. a II. Problematika hodnot a hodnotové orientace. Liberec : TU v Liberci, 1997. ISBN 80-7083-224-x.

HORÁK, J. Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže. Liberec : TU v Liberci, 1997. ISBN 80-7083-257-6.

SAK, P. Proměny české mládeže. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.

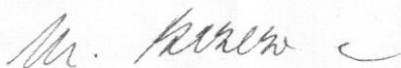
Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Hodnotová orientace žáků střední školy
Jméno a příjmení autora: Ing. Markéta Kašparová
Osobní číslo: P09001235

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Ing. Markéta Kašparová

Poděkování

Děkuji Doc. PaedDr. Petru Urbánkovi, Ph.D. za pomoc, péči a trpělivost při zpracování bakalářské práce.

Děkuji svým rodičům, přátelům, kamarádům a všem, kteří mi byli nápomocni při zpracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá hodnotovou orientací žáků středních škol.

Na základě zadání práce bude vytvořen dotazník, který bude distribuován do středních odborných škol a středních odborných učilišť.

Teoretická část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů v dané oblasti a na ilustraci respondenta. Zabývá se především jeho psychickým, fyzickým a psychologickým vykreslením v období, kdy si vybírá střední školu a obdobím, kdy respondent ukončuje své studium.

Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu, který byl uskutečněn za pomoci dotazníku. V této části práce byl dotazník, který byl distribuován mezi žáky středních škol, vyhodnocen. A na základě výsledků došlo ke srovnání hodnotového systému dnešních žáků středních škol s hodnotovým systémem respondentů středních škol, kteří již byli testováni v minulosti.

Abstract

The thesis deals with the value orientation of students of secondary schools. On the base of assignment there will be made a questionnaire which will be distributed to secondary vocational schools and secondary vocational schools.

The theoretical part focuses on the definition of basic concepts in that field and on the illustration of the respondent. It mainly deals with respondent's mental, physical and psychological depiction during the period of choosing a secondary school and when the respondent completes his studies.

The practical part is based on quantitative research, which was realized by the questionnaire. In this part of work was evaluated the questionnaire which was distributed among the students of secondary schools. On the base of the result was made a comparison of the value system of today's secondary school students and a value system of respondents who have been tested in the past.

Klíčová slova

Hodnotová orientace

Hodnota

Členění hodnot

Adolescence

Pubescence

Dotazník

Key words

The value orientation

The value

Breakdown of values

Adolescent

Pubescent

Questionnaire

Obsah

1. Úvod.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
2. Žáci středních škol	12
2.1. Charakteristika období dospívání.....	12
2.1.1. Charakteristika období dospívání z psychologického hlediska	13
2.1.2. Charakteristika období dospívání ze sociálního hlediska	14
2.2. Pubescence	14
2.3. Adolescence	14
3. Vymezení pojmů hodnota a hodnotová orientace.....	16
3.1. Pojem hodnota.....	16
3.1.1. Členění hodnot.....	18
3.1.2. Význam hodnot.....	18
3.2. Hodnotová orientace	19
3.2.1. Vývoj hodnotové orientace	20
4. Hodnotová orientace ve výzkumu P. Saka	22
II. PRAKTICKÁ ČÁST	24
5. Výzkum hodnotových orientace	25
5.1. Předmět a cíle výzkumu	25
5.2. Výzkumné otázky.....	25
5.3. Metoda sběru dat	26
5.4. Složení souboru.....	27
6. Dotazník Kašparová.....	27
6.1. Výsledky	28
6.1.1. Globální hodnotová orientace	30
6.1.2. Hédonistická hodnotová orientace	32

6.1.3.	Reprodukční hodnotová orientace	34
6.1.4.	Profesně – rozvojová hodnotová orientace.....	36
6.1.5.	Liberální hodnotová orientace	39
6.1.6.	Materialistická hodnotová orientace	42
6.1.7.	Sociálně – hodnotová orientace	45
6.2.	Provnání hodnotových orientací Kašparová a Sak.....	47
6.3.	Srovnání výsledků realizovaných šetření.....	49
6.4.	Diskuze.....	50
7.	Závěr	51
8.	Použitá literatura	53
9.	Seznam obrázků a tabulek	55
10.	Příloha	57

1. Úvod

Hodnotovou orientací mládeže se zabývá mnoho pedagogů, psychologů a sociologů.

Cílem této bakalářské práce je zjistit změny v hodnotové orientaci.

Teoretická část práce je složena ze dvou částí. První teoretická část se zabývá vymezením pojmu hodnoty a hodnotové orientace, jejich významem a členěním. Druhá teoretická část je zaměřena na charakteristiku žáků středních škol, jejich psychický vývoj v období adolescence.

Praktická část práce je zaměřena na výsledky výzkumu. K provedení výzkumu je použito dotazníku, jenž vychází z výzkumu PhDr. Petra Saka. Dotazník je předložen žákům středních škol. Žáci středních škol jsou rozlišeni na žáky středních odborných škol a žáky středních odborných učilišť. V dotazníku sledujeme dvacet hodnot. Žáci středních škol jim přiřazují známky významnosti. Výsledky dotazníkového šetření jsou sledovány, řazeny a hodnoceny. Sleduje se rozdíl mezi žáky středních odborných škol a středních odborných učilišť.

Výzkum této bakalářské práce je s výzkumem PhDr. Petra Saka z roku 1996 srovnáván.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2. Žáci středních škol¹

2.1. Charakteristika období dospívání

Všichni jedinci prochází určitými stádii vývoje, kterým se nelze vyhnout. V těchto vývojových stádiích se jedinec mění. Pro charakteristiku těchto období je využito periodizace vývojových období J. Čápa (2007, str. 213), který vymezuje následující stádia:

- *prenatální*, jež je období embryonálního vývoje;
- *rané dětství*, které představuje období od narození do dosažení tří let věku dítěte.
V tomto období lze rozlišovat další dvě stádia:
 - *kojenecké*, jež je období do prvního roku života;
 - *batole* je od jednoho do tří let věku;
- *předškolní věk*, který představuje období od tří do šesti let věku;
- *školní věk*, i toto období, v rámci školního věku, lze dělit na:
 - mladší (první až pátý ročník základní školy),
 - střední (šestý až devátý ročník), období puberty,
 - starší (věk škol druhého cyklu), období adolescence;
- *dospělost*, která začíná přibližně po dovršení dvaceti let;
- *pokročilý věk* neboli stáří.

Zde je nutné upozornit, že věkové či časové vymezení příslušných období je pouze orientační. Vymezení jednotlivých období závisí na celé řadě různých faktorů, např. na pohlaví, výživě, velikosti místa, v němž jedinec bydlí apod. Výrazné jsou i individuální rozdíly, které jsou patrné při srovnání žáků téže třídy či stejného věku.

Dospívání je významné vývojové období lidského života. Jedinec je formován sociálními a výchovnými podmínkami. Sociální a výchovné podmínky ovlivňují

¹ Termín „žáci středních škol“ označuje jedince, kteří navštěvují sekundární školy. Žák střední školy se nachází v adolescentním vývojovém období.

Střední školy v České Republice poskytují vzdělání všeobecné (gymnázia) nebo odborné střední vzdělání (střední odborná učiliště nebo střední odborné školy).

somatický i psychický vývoj jedince, také vývoj intelektu i rysy osobnosti, jeho fyzické i psychické zdraví.

Vstup dítěte do školy představuje důležitý mezník v životě jedince. Dítě má společenské povinnosti, které přesahují rámec rodiny. Vstup jedince do školy může být určitým znakem vyspělosti.

Ve škole dochází k rozvoji procesů (jako je rozvoj procesu paměti, pozornosti, vytrvalosti a sebeovládání), stavů a vlastností. Tento rozvoj vede jedince k osvojení celé řady vědomostí a dovedností a také jej podněcuje k různým zájmům.

Pokud je dítě psychicky a sociálně zajištěno bývá následující školní věk až do puberty obdobím relativně klidným.

Období dospívání a mládí patří k nejkritičtějším a nejobtížnějším vývojovým stádiím. Jedná se o období, jež je přechodem z dětství do dospělosti. Přechod do dospělosti je velmi náročný po všech stránkách, mezi tyto stránky lze zahrnout stránku biologickou, sociální i psychologickou. Jedinec musí biologicky vyspět a současně přejít k plnění společenských úkolů a povinností. (J. Čápa, 2007)

2.1.1. Charakteristika období dospívání z psychologického hlediska

Období dospívání bývá často označováno jako období emoční lability. Pohlavní dozrávání a pudový tlak ovlivňují vývoj jedince. Charakteristickými projevy této etapy života je emoční nestabilita, negativismus, impulzivita, nestálost atd. Vyvíjí se základní schopnosti, dovednosti a zájmy. Rychlý rozvoj vede k novým a hlubším zájmům (sport, četba, hudební nebo výtvarná tvorba atd.). Dospívající mají pružné a tvořivé myšlení. Jedinec pracuje s obecnými a abstraktními pojmy, při řešení problému uvažuje o alternativních řešeních a je schopen vytvářet domněnky.

Dalším vývojovým úkolem je vývoj emocí, což způsobuje emancipaci od rodiny a navazování vztahů k vrstevníkům a utváření sexuálních postojů.

Výběr povolání je důležitou součástí vývojového úkolu jedince, a tím je dána jeho identita.

Hlavním cílem dospívání je vytvoření osobní identity, osamostatnění se a nalezení společenského uplatnění (Langmeier, Krejčířová, 1998, s. 143 – 157).

2.1.2. Charakteristika období dospívání ze sociálního hlediska

V rozvinutých zemích se nároky na dospělé členy zvyšují. Je vyžadována delší příprava v podobě studia a životní praxe.

Období pozdní adolescence je chápáno jako období volnosti. Jedinec svobodně experimentuje v nejrůznějších směrech.

Mladiství si vytvářejí vlastní subkulturu s odlišným vyjadřováním, oblečením, účesy, hudebním vkusem. Tato etapa je rodiči a starší generací chápána rozdílně. Výchovné vedení je proto nejednotné. Rychlé společenské proměny mohou být příčinou mnoha obtíží při výchově mládeže (Vágnerová, 2005, s. 325).

2.2. Pubescence

Pubescence je doba předcházející adolescenci. Zároveň období adolescence ovlivňuje.

V období pubescence začíná zvyšování kompetencí a prohlubování vědomostí. Pokud jedinec dosahuje dobrých výsledků a je kladně hodnocen, jeho sebevědomí se zvyšuje, v opačném případě dochází ke komplexu méněcennosti. Důležitým prvkem je jeho začlenění do společnosti, kde získává sociální interakce. V tomto období začíná klesat závislost na rodičích a přibývá kritika dospělých jedinců. Pubescent chce být především partnerem, ve skupině hledá uspokojení, jistotu a kladné hodnocení, tím získává vyšší sebevědomí.

Jedná se o období, kdy si již vybírá své budoucí povolání a k němu směřuje své kroky (Čáp, 2007).

2.3. Adolescence

Pojem adolescence pochází z latinského slovesa „adolescere“, což znamená dorůstat, dospívat nebo mohutnět. V českém jazyce se termín zaměňuje s označením dospívající, dorost či mládež. Adolescence je většinou datována věkem 15 až 20 (22) let a je spojována s řadou změn, a to na úrovni biologické, psychické a sociální. Je totiž přechodem mezi dětstvím a dospělostí (Macek, 1999, s. 11).

Adolescence je obdobím ustalování a završení tělesného a duševního vývoje jedince. Část mládeže v tomto období ukončuje všeobecné vzdělání na střední škole. Někteří jedinci nastupují do zaměstnání, jiní zase pokračují ve studiu na vysoké škole.

V chování jedinců se začíná projevovat individualismus. Vysoká intelektuální úroveň adolescenta, současné rozšiřování poznatků, jejich třídění, schopnost samostatně myslet, to vše vytváří nezbytné předpoklady k tomu, aby si jedinec začal utvářet názor.

Adolescentní jedinec si stanovuje životní cíle. Za předpokladu, že dospělí uznají osobnost adolescenta, budou se mezi ním a dospělými vyvíjet pozitivní vztahy. V takovém případě si adolescent dospělých váží a je jim nakloněn, což se projevuje přijímáním argumentů i poučováním. Na druhé straně těžce snáší mentorování, podceňování, ironii či hrubé zacházení s jeho osobou, takový přístup může vést k roztržkám a konfliktům mezi ním a dospělými, v krajních případech i k rozhodům dětí s rodiči. Vzor dospělého je stále důležitý a mladý jedinec projevuje tendenci k napodobování.

Adolescentův vztah k vrstevníkům se projevuje v kamarádkých vztazích, jež se upevňují, prohlubují a jsou trvalejší než v pubertě. Základem utváření kamarádkých vztahů je vzájemná důvěra a porozumění ve všech důležitých otázkách.

V období adolescence se projevuje potřeba navazovat vztahy s více lidmi. Mladí lidé si začínají vytvářet svoji společnost. Členy adolescentní společnosti spojují společné zájmy, vzájemné sympatie a společné akce. Ke změnám dochází rovněž ve vztahu k opačnému pohlaví. V období adolescence se utváří milostné vztahy a vznikají první lásky.

Adolescent zaujímá vážnější a odpovědnější vztah ke své vlastní osobě. Jedinec projevuje snahu o sebepoznání, tím se snaží poznat své kladné i záporné vlastnosti. Adolescenti vyvíjejí úsilí o sebeutváření a sebezdokonalování prostřednictvím sebevýchovy. S pomocí sebevýchovy se snaží odstranit nežádoucí vlastnosti. Při odhalování kladných a záporných vlastností, si adolescenti vytváří svůj mravní ideál. Na rozdíl od pubescentů, jimž mravní hodnoty představuje konkrétní osoba (např. rodič, třídní učitel, známý sportovec nebo umělec apod.). Vlastnosti mravního ideálu, k nimž dospěje, jsou vzorem a cílem jeho snažení.

Adolescent je ve svém rozhodování opatrnější, umí lépe uvážit, jak uskutečnit vytčené cíle. Jedinec v tomto období se stává vytrvalejším. Adolescent má zdravou odvalu, iniciativu, houževnatost a optimismus. Adolescent umí překonávat překážky, protože chce dokázat své schopnosti. Pokud mu okolní prostředí nevyhází vstříc, nebo když je neustále podceňován, bývá adolescent popudlivý, neochotný, vzdorovitý až agresivní. O své rovnocenné postavení mezi dospělými adolescenti bojují houževnatě, často i nepřiměřenými způsoby, tímto lze vysvětlit některé nežádoucí odchylky v jejich

chování jako např. výstřední oblékání, silácké způsoby, hrubé vyjadřování, nadměrnou konzumaci alkoholických nápojů, zneužívání jiných návykových látek apod. (Čáp, 2007) (Macek, 1999).

3. Vymezení pojmů hodnota a hodnotová orientace

3.1. Pojem hodnota

Hodnota je jedním z neproblematičtějších termínů, který je diskutován v psychologii, sociologii či filozofii.

Zkoumání hodnot a hodnocení ve společenských vědách má dlouholetou tradici, je však používán stále velmi neurčitě. Jakkoliv hodnoty s uvedenými pojmy souvisí, jsou přece jen něčím jiným, proto je nezbytné tento pojem vysvětlit.

Pojem hodnota se vyskytuje již v době antiky. Používali jej i dva největší myslitelé starověku – Platón (427 - 347 př. n. l.) a Aristoteles (384 - 322 př. n. l.). Následovně se pojem hodnoty vyvíjel v rámci různých filozofických směrů. Ve středověku se tímto pojmem zabýval Tomáš Akvinský (1225 - 1274). V novověku se tímto pojmem zabývali například John Lock (1632 - 1704) nebo Immanuel Kant (1724 - 1804).

Blahoslav Zbořil ve své práci, *Poznání, hodnocení a tvoření norem* (1947), považuje hodnoty za vztahy určené objektivními zákonitými vztahy objektů k určitým tendencím. Jejich podstata podle něj spočívá v souhlasu či nesouhlasu objektu k určitým tendencím společnosti.

S. Kučerová (1996, str. 65) hovoří o hodnotách ve dvou smyslech: a to ve smyslu širším a ve smyslu užším.

Hodnotami v širším slova smyslu rozumíme vše, co přináší uspokojení potřeb či zájmů, lze zde hovořit o prioritách.

Hodnoty v užším slova smyslu jsou hodnotami základními, jež odpovídají vyšším normám či ideálům, tedy je lze nazvat skutečnými hodnotami.

Vladimír Smékal (2002, str. 256) uvádí, že o pojmu hodnota, lze uvažovat několika způsoby. Lze ji chápat jako obecný cíl, o který jedinec usiluje. Dále lze

hodnotu chápat jako prostředek, jehož využíváním může jedinec dosáhnout pro něj něčeho významného. Pojem hodnota lze také chápat jako důvod, kvůli kterému stojí za něj usilovat nebo se jemu vyhýbat, také jako kritéria, jimiž oceňujeme a poměřujeme objekty či události.

S hodnocením je svázán proces osvojování hodnot. Tento proces probíhá podle Jaroslava Hudečka (1986) v pěti etapách:

1. *informace* – jedinec se dozvídá o hodnotách o podmínkách realizace;
2. *transformace* – přeložení do vlastního srozumitelného jazyka;
3. *angažování* – jedinec poznanou hodnotu přijímá či nepřijímá;
4. *inkluze* – po přijetí hodnot a začlenění do hodnotového systému se jedinec sám angažuje;
5. *dynamizace* – na základě přijetí či nepřijetí hodnoty se mění osobnost člověka.

Pokud některá z fází chybí, není proces osvojení kompletní. Vlivem neúplnosti procesu dochází přejímání cizích názorů a chování.

Uvedenou etapizaci procesu osvojení hodnot je možné doplnit o fáze stabilizace a udržování hodnot.

Petr Sak ve své práci, *Proměny české mládeže* (2000), definoval hodnoty a hodnotovou orientaci. Ve své práci označil, že hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Hodnotová orientace spolu s potřebami, zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání, a také určují směr jednání. Ta část potřeb, která bývá charakterizována jako základní, je vztažena především k biologickému systému člověka, vytváří základní motivaci působící na člověka s velkou naléhavostí v relativně krátkém časovém úseku.

Hodnoty představují, podle P. Saka, oproti základním potřebám, motivaci více socializovanou a kultivovanou. Hodnoty nepředstavují izolované prvky motivační struktury jedince. Stejná preferenční síla hodnoty může při jiné hodnotové konfiguraci představovat jiný hodnotový subjekt.

Výsledný obraz preferencí a korelací tvoří hodnotovou orientaci člověka, proto je důležité sledovat nejen preference dílčích hodnot, ale i souhrnnou strukturu vzájemných hodnotových vazeb.

Současné psychologické koncepte hodnot vycházejí z filozofického základu, ale objevuje se v nich snaha přistupovat k hodnotám tak, aby bylo možno vyjádřit je v pojmech převeditelných do sféry operacionální a zjišťovat je pak v konkrétních situacích u konkrétních jedinců nebo skupiny osob.

3.1.1. Členění hodnot

Hodnoty je možné členit podle různých kritérií.

Lorenzová uvádí, že pojetí hodnotí je možné rozdělit do dvou proudů (1999, str. 41). Prvním proudem je proud komunitaristický, který se objevuje v důsledku působení moderny. V porovnání s tradičním pojetím hodnot nastupuje nová koncepce hodnot, která umožňuje oceňování individuálních zvláštností druhého jedince. Druhým proudem je proud liberální. Hodnoty v tomto proudu představují svobodu a autonomii jedince.

Josef Horák (1997) člení hodnoty do čtyř skupin.

První skupinou je skupina objektivistická, v této skupině lze hodnoty chápat jako kvality, které vyplývají z podstaty věcí a jevů.

Další skupinou hodnot jsou hodnoty subjektivistické. Podle tohoto pojetí se hodnoty vytváří a zabudovávají do hodnotového systému jedince.

Třetí skupinou hodnot jsou hodnoty religionistické, které řeší bipolarnost, přičemž objektivní vlastnosti věcí bez vztahu k člověku jsou hodnotově irelevantní.

Poslední skupinou hodnot jsou hodnoty instrumentalistické, kde se hodnotou pro jedince může stát určitá věc nebo vztah za předpokladu, že uspokojuje jeho potřebu.

3.1.2. Význam hodnot

Význam hodnot bývá často vědeckou společností diskutován.

J. Hudeček (1986) shrnuje význam hodnot. Podle Hudečka hodnoty rozhodují o tom, jak budeme oceňovat různé objekty, tím vzniká hierarchizovaný systém hodnot, který je základem poznávání. Uznání příslušných hodnot je podmínkou pro vznik

emocí. Uznáním hodnot vzniká určitá motivace. Uznávané hodnoty fungují jako regulátory motivace.

3.2. Hodnotová orientace

Soustava hodnot bývá označována jako hodnotová orientace. Hodnotová orientace zásadním způsobem ovlivňuje jednání jedince (Horák, J., 1997, str. 11).

Člověk hodnotí to, co je dobré, prospěšné, špatné nebo nežádoucí a tím dává věcem určitý význam neboli hodnotu, jak uvedl Rudolf Kohoutek ve své knize *Úvod do psychologie osobnosti* (1974). Hodnotou nazývá věc, která je pro jedince potřebná a drahá. Dále pak uvádí, že rozliční lidé mají rozličné systémy a hierarchie hodnot. Osobní systém hodnot nemusí nutně souhlasit se systémem hodnot společnosti. Některé hodnoty mohou být pro konkrétní osobu velmi důležité a pro druhého mohou být naprosto nedůležité či lhostejné.

Hodnoty a ideály jsou důležitými motivy chování, protože do jisté míry určují stanoviska a směr, kterým se budou jedinci ubírat.

Osobní hierarchie hodnot se během života mění. Hodnotová orientace je procesem, v němž se navzájem ovlivňují orientace a hodnoty. Vedle osobnostních charakteristik jsou hodnotové orientace podle J. Hudečka (1986) determinovány také materiálními podmínkami, sociálními a výchovnými.

Německý filozof, psycholog a pedagog Eduard Spranger (viz Smékal, V., 2002) rozlišuje mezi šesti typy poznání světa. Tyto typy hodnotových systémů a hodnotových orientací poznání světa vyjadřují také duchovní. Spranger rozeznává následujících šest typů lidí:

1. *teoretický člověk*, který hledá poznání pravdy;
2. *estetický člověk*, který hledá harmonii;
3. *ekonomický člověk*, jehož cílem je vlastní existence;
4. *sociální člověk*, který rád koná dobro;
5. *mocenský typ*, který touží po moci a ovládání druhých;
6. *náboženský člověk*, který hledá vyšší smysl života.

V. Smékal (2002) klasifikuje hodnotové orientace na:

- *autotelické*, které mají účel pro sebe sama;

- *heterotelické*, které směřují ke zvýšení významu druhých hodnot;
- *hypertelické*, které jsou zaměřeny na nadřazené cíle a ideály.

Vznik a vývoj hodnotových orientací závisí na různých faktorech. Mezi tyto faktory patří stupeň vrozené emocionální vnímavosti, dále pak stupeň rozvoje a diferenciací potřeb, a také stupeň rozvoje ostatních systémů. Je nutné mít tyto faktory na mysli v rámci výchovně vzdělávacího procesu.

Hodnotová orientace je problematickým tématem zejména u dětí a mládeže. Problém hodnotové orientace spočívá ve dvou důvodech:

Prvním důvodem je, že v procesu vývoje jedince dochází k postupnému utváření hodnot, a tím i k postupnému utváření hodnotové orientace. Tento proces je ovlivňován řadou nejrůznějších faktorů.

Druhým důvodem je pak skutečnost, že na základě poznání hodnotové orientace dětí a mládeže lze do jisté míry predikovat, jak bude současná společnost vypadat za několik let, tedy jaké jsou tendence jejího vývoje (Smékal, V., 2002).

3.2.1. Vývoj hodnotové orientace

Hodnotová orientace je systémem hodnot, který ovlivňuje jedincovo chování, jednání a rozhodování, tím dochází k odrážení jeho charakterových vlastností a temperamentu. Hierarchie hodnot se individuálně odlišuje, mění a formuje. Nejčastěji je hodnotová orientace ovlivňována zvenčí, tedy sociálním okolím, jako jsou přátelé, instituce, multimédia a masmédia. Předpokladem pro vznik a utváření hodnotového systému je rodinná výchova.

Hodnotová orientace úzce souvisí s potřebami. V. Smékal tvrdí, že člověk se liší od živočichů svobodnou volbou.

Potřebami jsou nazývané pocity a prožitky nedostatku nebo nadbytku, jak uvádí autoři *Psychologie pro právníky* (2007). Potřeby jsou podle nich nejdůležitějším druhem motivů. Za uspokojenou potřebou následuje další potřeba, pokud ta není uspokojena nebo naplněna v dostatečné míře, může člověka dovést až k deprivaci nebo k frustraci.

Žebříček hodnot se během života postupně mění, s tím je spojené i to, že jiné hodnoty a postoje uznávají dospělí a jiné dospívající. Uvažování jednotlivých generací je zpravidla odlišné, to je především dáno tím, že každá z generací vyrůstala v jiných

společenských podmínkách, to zároveň ovlivňuje hodnotovou orientaci. Mladý člověk, který vyrůstá v moderní době, zaujímá jiné postoje, názory a vychází z vlastních zkušeností, často odmítá představu starší generace. Běžně dochází k rozporům v hodnotovém systému rodičů a jejich potomků. Důležitým úkolem rodičů je nasměrování dítěte tak, aby se dokázalo rozhodovat, umělo samostatně jednat a umělo se vyvarovat negativních projevů chování, a také v neposlední řadě mu pomáhat při hledání své životní cesty. Po ujasnění hierarchie hodnot získá jedinec představu o svých cílech života.

P. Sak (Sak, 2000, s. 78) rozlišuje ve svých výzkumech sedm hodnotových orientací:

1. *Materialistická orientace*, která je tvořena hodnotami: majetek, plat, společenská prestiž, úspěšnost. Jedinec preferující materialistickou orientaci chce být v centru pozornosti, ale sám společnosti nechce nic nepřinášet. Jeho prioritou je hromadění majetku.
2. *Profesně – rozvojová orientace*, je orientace, již zastupují hodnoty vzdělání, osobního rozvoj, úspěšnosti v zaměstnání a zajímavá práce. Cílem jedince je seberozvoj a seberealizace.
3. *Reprodukční orientace*, jedinec žije pro zachování lidského rodu.
4. *Globální orientace* je zastoupena hodnotami zdraví a životního prostředí, tyto hodnoty vyjadřují zájmy lidského rodu, které jsou podmínkou lidské existence.
5. *Liberální orientace*. Liberálně orientovaný jedinec si cení především svobody, demokracie a soukromého podnikání.
6. *Sociálně – hodnotová orientace*. Jedinec upřednostňuje hodnoty: být užitečný druhým, veřejně prospěšná práce, politická angažovanost. Sociálně hodnotová orientace je důležitá při hledání vlastní identity, která probíhá prostřednictvím vrstevnických vztahů.
7. *Hédonistická orientace* je orientací na zájmy, záliby, přátelství a lásku. Hédonistická orientace je alternativou k orientacím na rodinu, společnost, hromadění majetku či profesi. Významnou součástí hédonistické hodnotové orientace jsou mezilidské vztahy, které jedince nesvazují.

4. Hodnotová orientace ve výzkumu P. Saka

P. Sak již od roku 1982 sleduje hodnotovou orientaci, z tohoto důvodu lze mluvit o sledování generačního vývoje hodnotové orientace.

Hodnotovou orientaci sleduje prostřednictvím souboru hodnot, kterých bylo původně sedmnáct, posléze byl tento soubor rozšiřována až na dvacet tři. Jedná se o následující hodnoty: politická angažovanost, soukromé podnikání, společenská prestiž, majetek, být užitečný druhým, úspěšnost v zaměstnání, zájmy a koníčky, plat, vzdělání, zajímavá práce, rozvoj osobnosti, rodina a děti, pravda a poznání, demokracie, životní prostředí, životní partner, svoboda, přátelství, láska, zdraví, Bůh, veřejně prospěšná činnost a mír. Ke všem zmíněným hodnotám se respondenti vyjadřují za použití pětistupňové škály, podle vlastního úsudku přiřazují dané hodnotě určitý stupeň z této škály. Pro každou hodnotu je vypočítán index, jenž je aritmetickým průměrem.

Tabulka 1 Výsledky výzkumu P. Saka (1996)

Pořadí	Hodnota	Index
1	<i>Zdraví</i>	4,770
2	<i>Láska</i>	4,530
3	<i>Přátelství</i>	4,520
4	<i>Svoboda</i>	4,49
5	<i>Životní prostředí</i>	4,460
6	<i>Životní partner</i>	4,380
7	<i>Pravda, poznání</i>	4,270
8	<i>Rodina, děti</i>	4,250
9	<i>Demokracie</i>	4,120
10	<i>Plat</i>	4,090
11	<i>Zajímavá práce</i>	4,070
12	<i>Úspěšnost v zaměstnání</i>	4,060
13	<i>Rozvoj osobnosti</i>	4,010
14	<i>Vzdělání</i>	3,920
15	<i>Zájmy, koníčky</i>	3,890
16	<i>Být užitečný druhým</i>	3,790
17	<i>Majetek</i>	3,690
18	<i>Soukromé podnikání</i>	3,100
19	<i>Společenská prestiž</i>	2,970
20	<i>Politická angažovanost</i>	1,650

Výsledky výzkumu, který provedl P. Sak v roce 1996, jsou zaznamenány v tabulce 1.

Jak je z tabulky 1 patrné, v rámci tohoto výzkumu byly nejvíce preferovány hodnoty zdraví, láska a přátelství, tedy hodnoty, které jsou určitým způsobem vztaženy k subjektu. Naproti tomu nejméně preferovanou hodnotou je hodnota politické angažovanosti.

Dlouhodobým sledováním dospěl P. Sak k závěru, že nedochází k radikálním posunům v hodnotové orientaci mládeže. Při pozorování vývoje je možno pozorovat změny velikostí indexů hodnot, tak i v posunu pořadí. Podle P. Saka mají pohyby hodnot dvojí charakter: vývoj v závislosti na životní fázi a generační posun hodnot. První charakter je závislý na životní fázi, která odráží skutečnost, že mladý člověk má odlišné hodnotové orientace než člověk dospělý, avšak preference některých hodnot se v závislosti na životní fázi nemění. Druhým charakterem je generační posun, který představuje difference hodnotové orientace dvou stejných věkových skupin měřených s určitým časovým odstupem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Výzkum hodnotových orientace

5.1. Předmět a cíle výzkumu

Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu je zjištění preference hodnot u žáků středních odborných škol a žáků středních odborných učilišť.

Dotazník k šetření byl sestaven na základě dřívějšího výzkumu.

Cíle výzkumu

Hlavním cílem je zjistit strukturu hodnot u žáků středních odborných škol a žáků středních odborných učilišť.

Dílčím cílem je srovnání výsledků provedeného výzkumu s výsledky výzkumu provedených P. Sakem v roce 1996 a posoudit případné změny.

Srovnání výsledků je však problematické. P. Sak se výzkumem hodnotové orientace zabývá již několik let. Respondentů oslovených P. Sakem je velké množství a jeho respondenti jsou ve věku patnáct až osmnáct let. Proto je obtížné srovnávat jeho výsledky s výsledky této bakalářské práce. Vzniká zde i problém, že mladý člověk ve věku patnácti let má odlišné hodnotové priority, nežli jedinec ve věku dvaceti nebo dvaceti pěti let. Preference některých hodnot se v závislosti na životní fázi mění, zatímco u jiných se nemění.

5.2. Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí z předmětu a cíle výzkumu. Stanovily se tyto výzkumné otázky:

1. Které hodnoty jsou preferovány u žáků středních odborných škol?
2. Které hodnoty jsou žáky středních odborných učilišť preferovány?
3. Jsou rozdíly mezi žáky středních odborných škol a středních odborných učilišť významné?

Pokud by se prokázalo, že jsou hodnoty určitým způsobem diferencovány, znamenalo by to, že hodnoty lze u žáků středních odborných škol a žáků středních

odborných učilišť členit podle pořadí oblíbenosti na preferované a nepreferované, tato pořadí by odrážela i jejich jednání.

5.3. Metoda sběru dat

K šetření byl použit dotazník, který umožňuje získání poměrně velkého množství dat v relativně krátkém čase.

Dotazník Kašparová je rozdělen na dvě části. První část je identifikační, proto obsahuje otázky týkající se věku, pohlaví, typu školy. Je zde vložena otevřená otázka, která se respondentů ptá, co chtějí po ukončení studia dělat. Druhá část je tvořena škálovými otázkami, tyto otázky se týkají hodnotové orientace.

Pro formulaci dotazníku bylo použito výzkumného nástroje, který užívá ke svým výzkumům P. Sak. Bylo použito dvacet hodnot. Mezi ně patří hodnoty: politická angažovanost, soukromé podnikání, společenská prestiž, majetek, být užitečný druhým, úspěšnost v zaměstnání, zájmy a koníčky, plat, vzdělání, zajímavá práce, rozvoj osobnosti, rodina a děti, pravda a poznání, demokracie, životní prostředí, životní partner, svoboda, přátelství, láska, zdraví.

K těmto uvedeným hodnotám respondenti přidělují body z bodovací škály, tato škála obsahuje hodnoty 1 až 5. Hodnota 5 označuje vysokou preferenci dané hodnoty a hodnota 1 nízkou preferenci. Pro vyhodnocení je použito aritmetického průměru, jež je následně považován za index příslušné hodnoty (index je bezrozměrná jednotka). Čím vyšší je hodnota indexu dané hodnoty, tím vyšší je preference příslušné hodnoty. Z těchto indexů byl sestaven žebříček preference hodnot od nejvíce preferované po nejméně preferovanou.

Dotazník je uveden v příloze této práce.

Dotazník byl distribuován do řady středních odborných škol a středních odborných učilišť. Respondenti měli možnost vyplnit dotazník v papírové nebo elektronické formě. Obě formy byly totožné.

Respondenti byli osloveni přes vedení škol, které umožnilo provést výzkum. Respondenti byli seznámeni s účelem dotazníku a jeho využitím. Respondenti předem souhlasili se svojí účastí ve výzkumu.

5.4. Složení souboru

Soubor je složen z žáků středních odborných škol a středních odborných učilišť. Rozdíl mezi těmito dvěma soubory je forma zakončení studia.

Žáci středních odborných škol zakončují studium maturitní zkouškou.

Žáci středních odborných učilišť získávají výuční list.

Vzorek respondentů byl zvolen tak, aby byl počet žáků středních odborných škol a žáků středních odborných učilišť přibližně stejný. Okruh potencionálních respondentů byl zúžen na žáky středních odborných škol a žáky středních odborných učilišť, kteří byli v posledním ročníku svého studia.

Výzkumu se zúčastnilo 98 respondentů, z toho bylo 55 žáků ze středních odborných škol a 43 žáků ze středních odborných učilišť, z těchto počtů bylo 6 mužů a 49 žen ze středních odborných škol a 9 mužů a 34 žen ze středních odborných učilišť.

6. Dotazník Kašparová

Výsledky dotazníku, které jsou součástí této práce, jsou pro zlepšení orientace nazývány „Kašparová“. Respondenti středních odborných škol a jejich výsledky jsou označeni zkratkou „SOŠ“. Respondenti středních odborných učilišť jsou označeni zkratkou „SOU“.

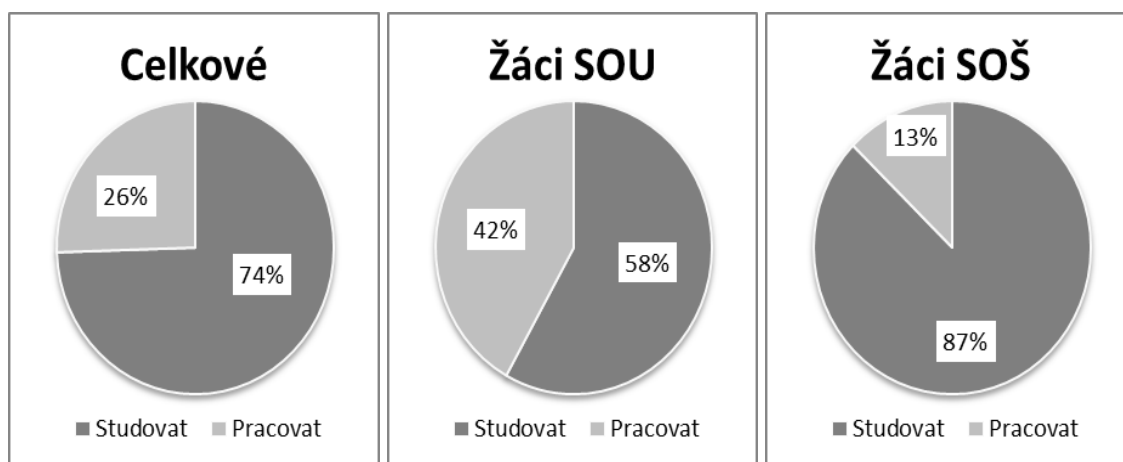
Komparační dotazník P. Saka z roku 1996 je označován jako „Sak“.

Věk devadesáti osmi respondentů byl od sedmnácti do dvaceti let. Průměrný věk respondenta byl osmnáct let.

Mezi otázky byla vložena otázka, zda chtějí respondenti po ukončení studia jít pracovat nebo se chystají k dalšímu studiu. Ze všech dotázaných respondentů chce 74 % jít studovat dál. Při rozdělení respondentů na žáky středních odborných škol a žáky středních odborných učilišť lze zjistit, že 58 % žáků ze středních odborných učilišť si chce dodělat maturitu. Považují získání vzdělání s maturitou jako nástroj pro lepší uplatnění na trhu práce. Znázornění procentuálního rozdělení lze vidět na obrázku 1.

Z obrázku 1 je vidět, že 87 % respondentů ze středních odborných škol chce jít studovat na vysokou školu. Jejich uvažování se nijak neliší od žáků středního odborného učiliště, ale lze zde nalézt i mnoho odpovědí, že si chtějí prohloubit své dosavadní znalosti, což se u žáků středního odborného učiliště nevyskytuje. Většina

dotázaných respondentů, kteří chtějí po ukončení středoškolského studia jít pracovat, se shodují v názoru, že jsou studia pro ně nákladná, případně, že se již hodlají osamostatnit.

Obrázek 1 Grafy s procentuálním rozdělením preferencí práce a studia

6.1. Výsledky

P. Sak rozdělil hodnotovou orientaci na sedm skupin, do těchto skupin zařadil hodnoty, z nichž pak usuzoval zaměření společnosti. Stejným způsobem jsou rozděleny testované hodnoty.

Výsledky dotazníku Kašparová jsou rozděleny do tří skupin. Skupina Kašparová je vytvořena na základě odpovědí všech respondentů. Skupina SOŠ je tvořena odpověďmi respondentů, kteří navštěvují střední odborné učiliště. Poslední skupinu SOU tvoří respondenti středních odborných učilišť.

Hodnocení jednotlivých hodnot je srovnáno s výzkumem P. Saka.

Výsledky jsou sestaveny následujícím způsobem.

1. vymezení hodnotové orientace;
2. vyhodnocení hodnot z hodnotové orientace;
3. srovnání hodnocení skupin SOU a SOŠ;
4. srovnání výsledku Kašparová s výsledkem Sak.

Tabulka 2 Výsledky (index) a směrodatná odchylka (sm.odch.) dotazníku Kašparová (2014)

Hodnota	Kašparová		SOU		SOŠ	
	Index	Sm.odch.	Index	Sm.odch.	Index	Sm.odch.
<i>Zdraví</i>	4,796	0,642	4,791	0,412	4,800	0,779
<i>Láska</i>	4,653	0,660	4,791	0,412	4,545	0,789
<i>Životní partner</i>	4,469	0,899	4,581	0,823	4,382	0,952
<i>Přátelství</i>	4,357	0,803	4,395	0,495	4,327	0,982
<i>Rodina, děti</i>	4,337	1,055	4,581	0,823	4,145	1,177
<i>Rozvoj osobnosti</i>	4,245	0,733	4,186	0,394	4,291	0,916
<i>Úspěšnost v zaměstnání</i>	4,000	0,837	4,023	0,636	3,982	0,972
<i>Zájmy, koníčky</i>	3,765	0,729	3,628	0,489	3,873	0,862
<i>Vzdělání</i>	3,765	0,993	3,000	0,000	4,364	0,969
<i>Svoboda</i>	3,694	0,957	3,419	0,499	3,909	1,159
<i>Plat</i>	3,663	0,941	3,419	0,499	3,855	1,145
<i>Být užitečný druhým</i>	3,643	1,124	3,256	1,177	3,945	0,989
<i>Pravda, poznání</i>	3,633	0,999	3,233	0,751	3,945	1,061
<i>Zajímavá práce</i>	3,265	0,980	3,209	0,412	3,309	1,260
<i>Majetek</i>	3,235	0,822	3,209	0,412	3,255	1,040
<i>Demokracie</i>	3,133	1,181	2,837	0,974	3,364	1,282
<i>Životní prostředí</i>	2,878	1,286	2,674	1,358	3,036	1,217
<i>Společenská prestiž</i>	2,867	1,022	2,651	1,021	3,036	0,999
<i>Soukromé podnikání</i>	2,582	1,004	2,791	0,412	2,418	1,272
<i>Politická angažovanost</i>	1,622	0,831	1,628	0,817	1,618	0,850

Tabulka 2 je tvořena hodnotami, jež respondenti hodnotili známkou 1 až 5. Znamka 1 znamená, že daná hodnota je pro jedince nejméně preferovaná, příslušná hodnota je nedůležitá. Známkou 3 jedinec hodnotí hodnotu, která je pro něj průměrně důležitá. Znamka 5 vyjadřuje velkou významnost dané hodnoty, je pro jedince velmi důležitá. Znamky 2 a 4 jsou mezistupně.

Index je tvořen z průměru známek přiřazených určité hodnotě.

Dále tabulka 2 ukazuje směrodatné odchylky (Sm.odch.), které říkají, jak moc jsou data rozptýlena. Čím nižší hodnota, tím menší vznikl rozdíl v hodnocení příslušné hodnoty. Lze tak pozorovat jaký názor zaujímají respondenti k určité hodnotě. Příkladem, je-li směrodatná odchylka nula, tak všichni respondenti dali stejnou známku příslušné hodnotě, a tím se lze domnívat, že všichni respondenti považují příslušnou hodnotu za stejně důležitou. Pokud známka směrodatné odchylky nabývá hodnoty jedna, tak respondenti dávají známku o jednu hodnotu nižší nebo vyšší než je průměr indexu.

Směrodatné odchylky se užívají k zpřesnění průměru.

6.1.1. Globální hodnotová orientace

Globální hodnotová orientace je zastoupena hodnotami zdraví a životního prostředí. Tyto hodnoty vyjadřují vztah ke globálním problémům.

Hodnota *zdraví* je nejlépe hodnocenou hodnotou. To naznačuje i vysoká hodnota indexu, jež je 4,79. S tímto indexem se umísťuje na prvním místě. Tato hodnota nabývá i nejnižší směrodatné odchylky 0,64.

Jak lze vidět v tabulce 3, tak 86 % respondentů vnímá hodnotu zdraví jako nejdůležitější. Snad je to dáno tím, že zdraví se týká všech a problémy zdravotní se mohou negativně projevit na každém jedinci.

Tabulka 3 Relativní četnost hodnoty zdraví

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Zdraví</i>	2 %	0 %	0 %	12 %	86 %

Hodnota *životního prostředí* již není zdaleka tak dobře hodnocenou hodnotou. Dnešní mladá generace nejspíše považuje kvalitu životního prostředí za dostatečnou z důvodu jeho zlepšení v posledních letech, tedy za něco samozřejmého. To reflektuje i tento fakt v hodnocení této hodnoty, kde obsazuje místo sedmnácté s indexem 2,78.

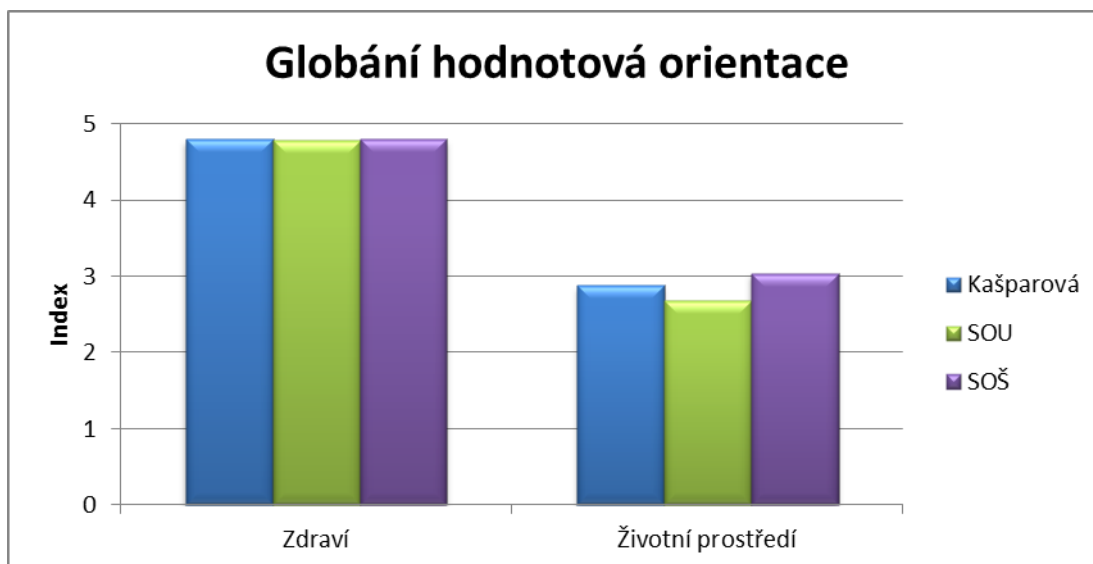
Hodnotu životního prostředí 37 % respondentů označuje jako hodnotu pro ně důležitou, ale 53 % respondentů ji hodnotí jako průměrně důležitou až nedůležitou. Toto lze vidět v tabulce 4.

Tabulka 4 Relativní četnost hodnoty životního prostředí

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Životní prostředí</i>	24 %	13 %	21 %	37 %	5 %

Všichni respondenti považují za nejdůležitější hodnotu zdraví. Jak je možno vidět v obrázku 2. Je zde jen minimální rozdíl v hodnocení žáků SOŠ a SOU.

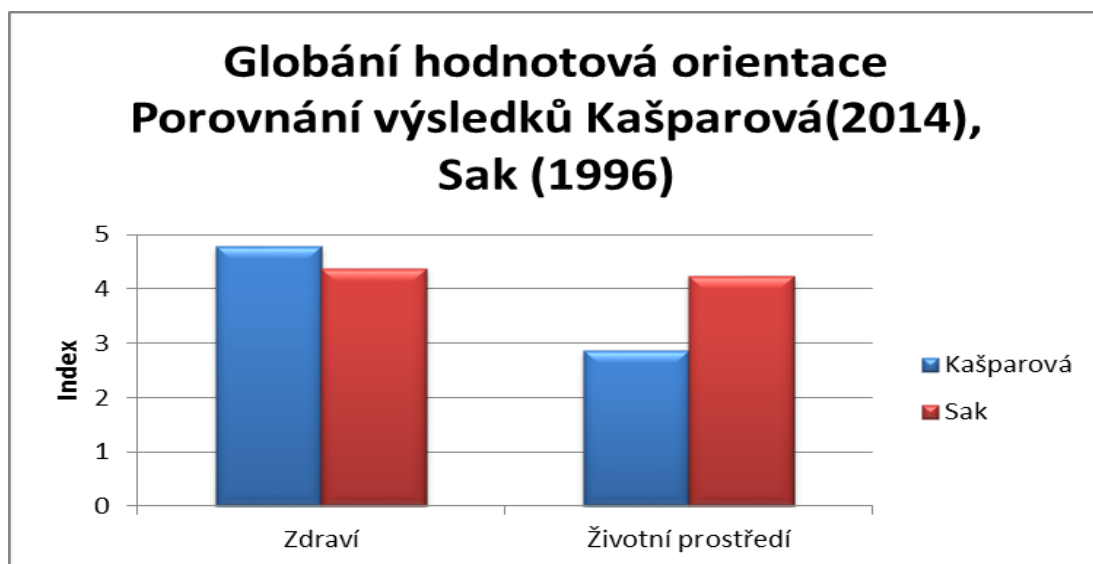
Respondenti SOŠ přikládají hodnotě životního prostředí o málo větší význam než respondenti SOU. Tento rozdíl je však zanedbatelný.

Obrázek 2 Graf rozdělení globální hodnotové orientace

Stejně jako respondenti Kašparová tak respondenti Sak považují hodnotu zdraví jako velmi důležitou. To je možné vidět z obrázku 3.

U hodnoty životního prostředí můžeme sledovat změnu. Je zde zaznamenán pokles významnosti této hodnoty, a to o 1,6. Vnímání této hodnoty zaznamenává pokles významnosti snad z důvodu, že kvalita životního prostředí se stává uspokojující.

Obrázek 3 Graf rozdělení globální hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014), Sak (1996)

Jak je z obrázku 3 vidět, všeobecný problém zdraví je velice důležitý pro obě skupiny. Ovšem hodnota životního prostředí je pojem nejednoznačný, respondenti ho mohou vnímat několika způsoby. Příkladem: mohou jej brát jako životní prostředí

svého nejbližšího okolí nebo jako životní prostředí celého světa. To může hrát roli v hodnocení této hodnoty.

6.1.2. Hédonistická hodnotová orientace

Hédonistická orientace je orientací na zájmy, záliby, přátelství, lásku. Významnou součástí hédonistické hodnotové orientace jsou mezilidské vztahy, které jedince nesvazují.

Hodnota *lásky* je druhou nejlépe hodnocenou hodnotou. To naznačuje i vysoká hodnota indexu, jež je 4,65. S tímto indexem se umísťuje na druhém místě. Tato hodnota nabývá i druhé nejvyšší směrodatné odchylky 0,66.

Tabulka 5 Relativní četnost hodnoty láska

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Láska</i>	0 %	2 %	4 %	21 %	73 %

Tabulka 5 ukazuje relativní četnost hodnocení hodnoty. Hodnotu lásky hodnotí 73 % respondentů známkou 5. Přes devadesát procent respondentů považuje hodnotu lásky jako důležitou.

Hodnota *přátelství* patří také do skupiny hodnotové orientace hédonistické. Respondenti ji v celkovém hodnocení řadí na místo čtvrté a to s indexem 4,36.

Tabulka 6 Relativní četnost hodnoty přátelství

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Přátelství</i>	2 %	1 %	5 %	43 %	49 %

Z tabulky 6 je možno vidět, že skoro 50 % respondentů hodnotí přátelství jako hodnotu pro ně velmi důležitou. Pouze pro 2 % respondentů je tato hodnota nedůležitá.

Zájmy a koníčky jako hodnota obsazují osmou příčku s indexem 3,77. Směrodatná odchylka u této hodnoty je však třetí nejmenší, dosahuje hodnoty 0,73.

Tabulka 7 Relativní četnost hodnoty zájmů a koníčků

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Zájmy, koníčky</i>	1 %	1 %	32 %	53 %	13 %

Tabulka 7 vypovídá, že pouze pro 13 % respondentů je hodnota zájmů a koníčků velmi důležitou hodnotou.

Obrázek 4 ukazuje, jak jednotlivé hodnoty vnímají dotázaní respondenti.

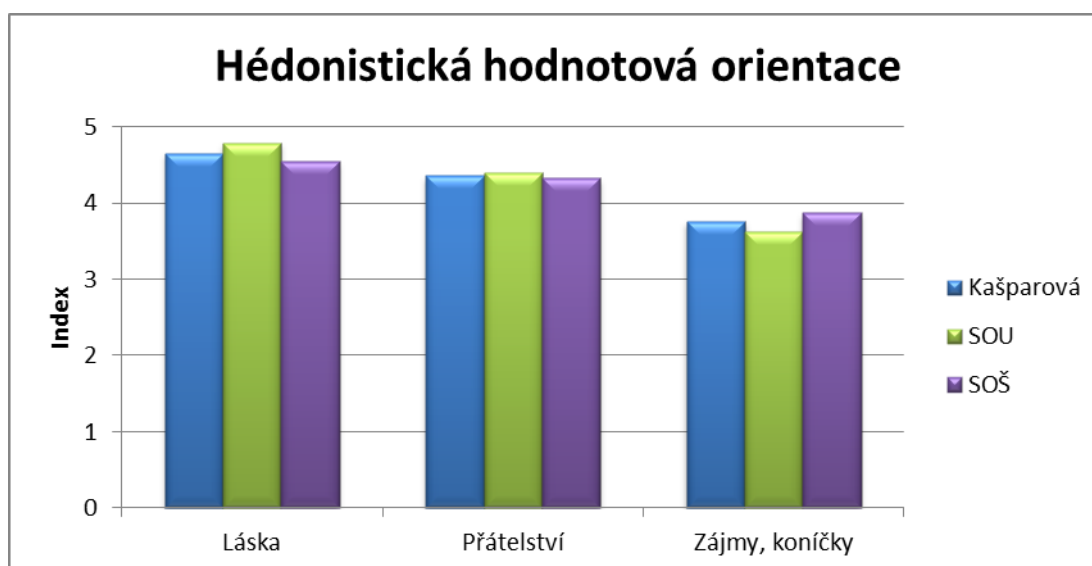
Hodnotu lásky respondenti SOU i SOŠ umisťují na druhé místo v žebříku. Respondenti SOU, dávají stejný význam hodnotě zdraví a lásky, tyto hodnoty považují jako nejdůležitější pro svůj život.

Index z dotazníku Kašparová ukazuje, že čtvrté místo obsadila hodnota přátelství. Hodnota přátelství je u respondentů SOŠ i respondentů SOU na místě pátém.

Pro respondenty SOU jsou zájmy a koníčky více důležité než pro respondenty SOŠ.

Pro respondenty SOU je hodnota zájmů a koníčku na osmém místě.

Zatímco u respondentů SOŠ se tato hodnota nachází na místě dvanáctém. Dávají zejména přednost vzdělání před zájmy a koníčky

Obrázek 4 Graf rozdělení hédonistické hodnotové orientace

Jedinci chtějí být milováni a chtějí milovat, jak již naznačuje předchozí hodnotová orientace. Nejsou sebestřední, protože jim záleží na vztazích nejen k rodině

ale i k přátelům. Zájmy a koníčky jsou pro ně důležité, ale ne tolik, aby jim dali přednost před přáteli či rodinou.

Obrázek 5 Graf rozdělení hédonistické hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)

Při porovnání dotazníku Sak a dotazníku Kašparová v oblasti hédonistické hodnotové orientace nedochází k výraznému posunu. Všechny hodnoty se nachází v první třetině žebříku. Stejně jako respondenti Kašparová, tak respondenti Sak dávají přednost přátelství a lásce nad zájmy a koníčky.

6.1.3. Reprodukční hodnotová orientace

Hodnotová orientace reprodukční je v dotazníku zastoupena hodnotami rodiny, dětí a životním partnerem. Cílem jedince je zachování lidského rodu.

Životní partner jako hodnota obsazuje místo třetí. Index této hodnoty je 4,47 a směrodatná odchylka činí 0,9.

Tabulka 8 Relativní četnost hodnoty životní partner

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Životní partner</i>	1 %	2 %	15 %	13 %	69 %

Tabulka 8 ukazuje, že 69 % respondentů považuje hodnotu životního partnera za velmi důležitou. S určitou mírou zjednodušení, lze konstatovat, že dotázaní studenti již

uvažují o své budoucnosti, ve které vidí svého budoucího životního partnera, což naznačuje jistou touhu o osamostatnění a oproštění se od závislosti na rodičích.

Rodina a děti tvoří další hodnotu, kterou respondenti umístili na místo páté s indexem 4,34. Vzniká zde již velké rozptýlení dat, které vyjadřuje i vysoká směrodatná odchylka (1,06). O rozložení hodnocení hodnot informuje tabulka 9.

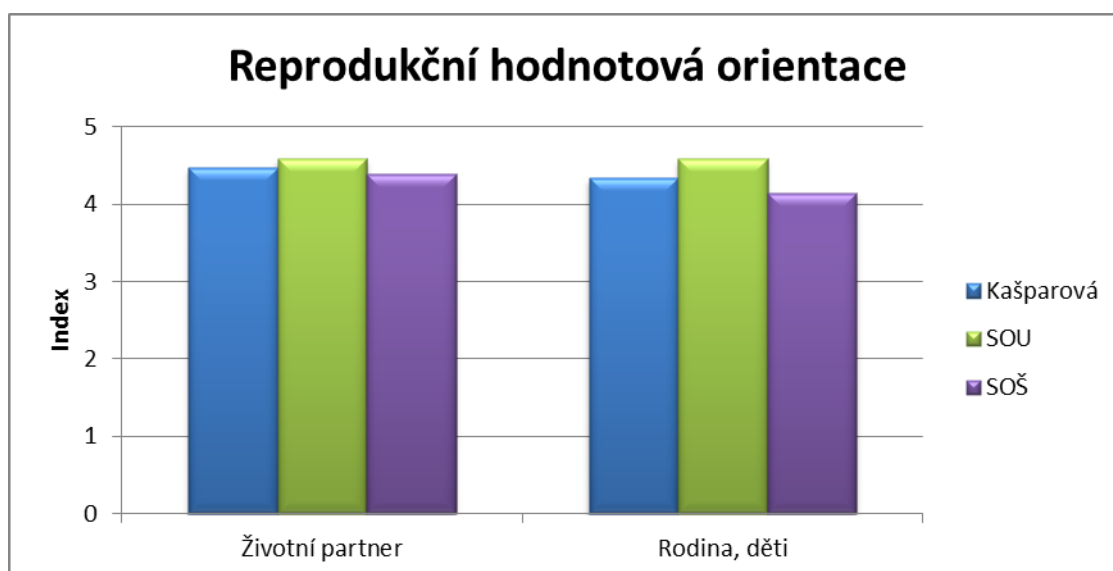
Tabulka 9 Relativní četnost hodnoty rodina, děti

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Rodina, děti</i>	3 %	2 %	19 %	9 %	67 %

Pro 67 % respondentů je hodnota rodiny a dětí tím nejdůležitějším. Pro 19 % respondentů je tato hodnota průměrně důležitá.

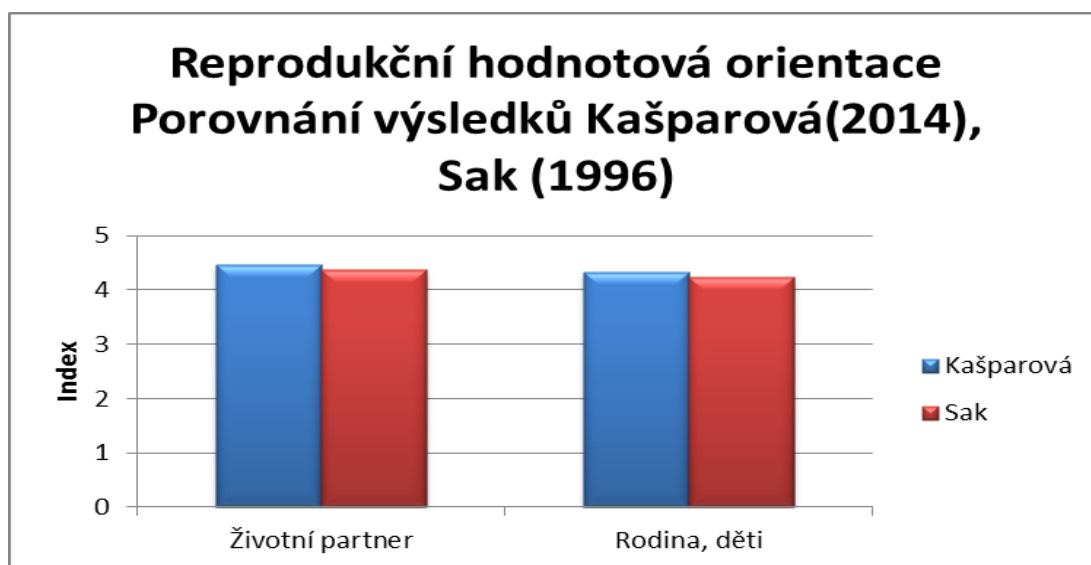
Jak respondenti SOU, tak respondenti SOŠ považují hodnotu životního partnera za důležitou. Obě skupiny umístily tuto hodnotu na místo třetí.

Pro respondenty SOU je hodnota dětí a rodiny velmi důležitá. Získává u těchto respondentů místo čtvrté. Pro respondenty SOŠ zas tak důležitá není, protože její pozice je na sedmém místě. Tento rozdíl lze vidět na obrázku 6.

Obrázek 6 Graf rozdělení reprodukční hodnotové orientace

Hodnoty životního partnera a rodiny a dětí reprezentují reprodukční hodnotovou orientaci.

Obrázek 7 Graf rozdělení reprodukční hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)

U všech hodnot z hodnotové orientace reprodukční dochází k mírnému růstu významnosti. Rozdíl je však zanedbatelný.

6.1.4. Profesně – rozvojová hodnotová orientace

Profesně – rozvojová orientace je složena z hodnot rozvoje osobnosti, úspěšnosti v zaměstnání, zajímavé práce a vzdělání. Cílem takto orientovaného jedince je rozvoj sama sebe a seberealizace.

Rozvoj osobnosti je nejvýznamnější hodnotou v profesně hodnotové orientaci. To je usuzováno zejména díky tomu, že získává šesté místo v celkovém hodnocení, a to s indexem 4,25. Směrodatná odchylka 0,73 je čtvrtou nejmenší hodnotou.

Tabulka 10 Relativní četnost hodnoty rozvoje osobnosti

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Rozvoj osobnosti</i>	1 %	1 %	8 %	52 %	38 %

Jak je vidět pro 52 % respondentů je hodnota rozvoje osobnosti důležitá a pro 38 % je dokonce velmi důležitá.

Úspěšnost v zaměstnání obsazuje sednou příčku v hodnocení, tato hodnota dosáhla indexu 4.

Tabulka 11 Relativní četnost hodnoty úspěšnosti v zaměstnání

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Úspěšnost v zaměstnání</i>	1 %	3 %	19 %	48 %	29 %

Jak již tabulka 11 napovídá, tak 48 % respondentů považuje svoji úspěšnost v zaměstnání za důležitou. Jen malému počtu respondentů nezáleží na úspěšnosti v zaměstnání.

Zajímavé práci, jako hodnotě s indexem 3,27, je přiděleno čtrnácté místo v celkovém hodnocení.

Tabulka 12 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Zajímavá práce</i>	7 %	6 %	50 %	27 %	10 %

Pro 50 % respondentů je zajímavá práce průměrně důležitou hodnotou. Více než třetina dotázaných respondentů tuto hodnotu považuje za důležitou, pouze pro 10 % respondentů je tato hodnota velice důležitá.

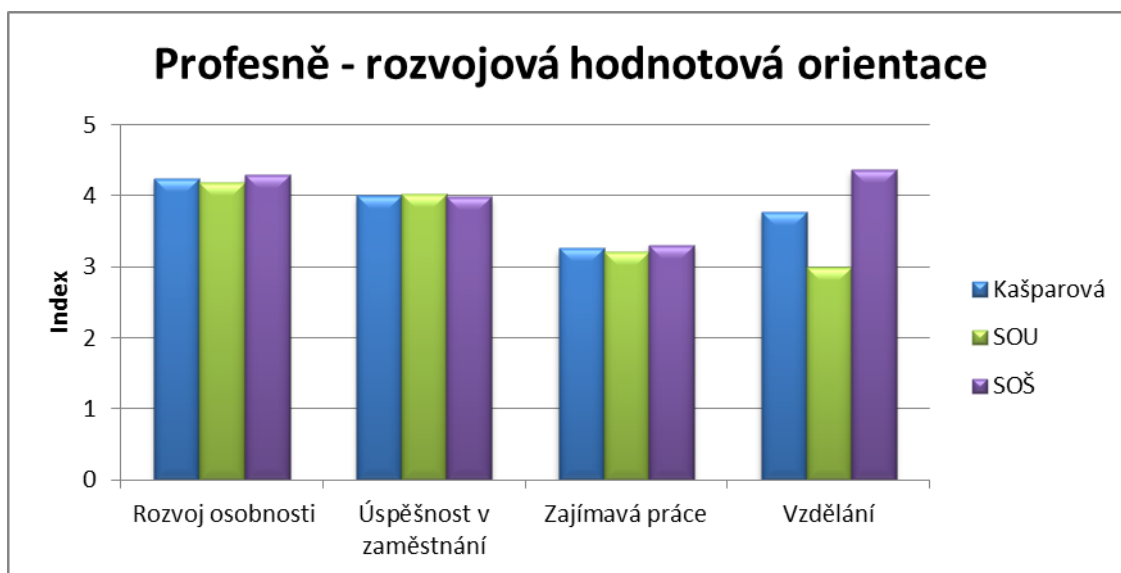
Vzdělání jako hodnota je respondenty představována indexovou hodnotou 3,77. Tato hodnota má celkem vysoký rozptyl, který je představován směrodatnou odchylkou ve výši 0,99.

Tabulka 13 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Vzdělání</i>	2 %	1 %	48 %	16 %	33 %

Tabulka 13 vyjadřuje, jak respondenti hodnotili hodnotu vzdělání. Pro 48 % respondentů představuje hodnotu průměrně důležitou. 49 % respondentů vyjádřilo svůj postoj k této hodnotě jako důležitý či velmi důležitý.

V profesně-rozvojové hodnotové orientaci jsou zařazeny hodnoty, které jedince podporují v profesní sféře. Tuto oblast preferují zejména žáci SOŠ. Jejich cílem je dosáhnout dobrého vzdělání. Tím se liší od žáků SOU, kteří se již nechtějí dále vzdělávat, ale jejich cílem je začlenit se do pracovního procesu. Všichni ale chtějí být ve svém budoucím zaměstnání úspěšní.

Obrázek 8 Graf rozdělení profesně – rozvojové hodnotové orientace

Rozvoj osobnosti je hodnotou, kterou lze řadit do kategorie nejvíce preferovaných. Obě skupiny respondentů tuto hodnotu svým hodnocením umístily na šesté místo. Jejich přání rozvoje osobnosti je následováno hodnotou úspěšnosti v zaměstnání.

Žáci SOU umístili hodnotu úspěšnosti v zaměstnání na sedmé místo, zatímco žáci SOŠ ji umisťují na místo osmé.

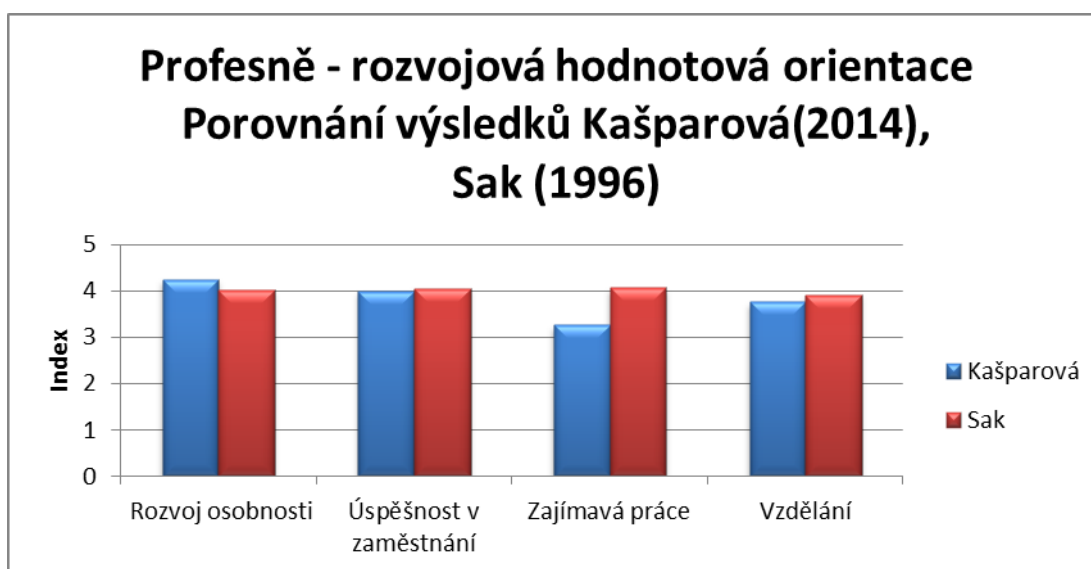
Zajímavá práce je pro žáky SOU více důležitá než pro žáky SOŠ, tomu odpovídá postavení této hodnoty v hodnotovém žebříčku. Žáci SOŠ umístili hodnotu zajímavé práce na místo patnácté, oproti tomu žáci SOU na místo třinácté.

Pro žáky SOŠ je důležitější vzdělání než založení rodiny, tomu odpovídá i rozložení hodnot. Naopak pro žáky SOU je důležité osamostatnění a založení vlastní rodiny, vzdělání v jejich očích již není tak důležité.

Hodnota vzdělání je umístěna na průměrném devátém místě. Pro žáky SOŠ je tato hodnota velmi důležitá, a proto se umístila u těchto respondentů na čtvrtém místě. Pro žáky SOU je tato hodnota nedůležitá. Umístili ji na patnácté místo v žebříčku

hodnot. Z toho lze usuzovat o různém vnímání této hodnoty. Respondenti z řad žáků SOŠ a žáků SOU vnímají hodnotu vzdělání rozdílně, a to z důvodů uvažování o budoucnosti. Většina žáků SOŠ chce jít dále studovat na školu vysokou.

Hodnota vzdělání dosahuje u žáků SOU nejnižšího rozptylu. Hodnotí jej známkou 3. Tedy tato hodnota je pro ně průměrně důležitá. Druhou nejnižší hodnotou, která má druhou nejnižší směrodatnou odchylku je hodnota rozvoje osobnosti. Tuto hodnotu nejčastěji hodnotí známkou 4.

Obrázek 9 Graf rozdělení profesně – rozvojové hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)

Jak je z obrázku 9 patrné zejména u hodnoty zajímavé práce můžeme sledovat pokles významnosti. Zbývající hodnoty jsou hodnoceny s malou nevýznamnou odchylkou.

6.1.5. Liberální hodnotová orientace

Liberální hodnotová orientace je zastoupena hodnotami svobody, pravdy a poznání, demokracie a soukromého podnikání. Jedinec si cení možností, které jsou dány společností.

Hodnota *svobody* se umísťuje na desátém místě, kde nabývá hodnoty indexu 3,69.

Tabulka 14 Relativní četnost hodnoty svoboda

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Svoboda</i>	3 %	2 %	41 %	31 %	23 %

Z tabulky 14 můžeme vidět, že hodnota svobody je většinou respondentů hodnocena jako důležitá nebo průměrně důležitá. Takto ji hodnotí 72 % respondentů. Tento fakt lze vysvětlit tím, že pojem svobody dnešní generace mladých se nezužuje pouze na oblast politiky, ale dává mu širší význam (např. svoboda víry,...).

Pravda a poznání; tato hodnota je dosti komplikovaná na chápání. Možná proto ji respondenti řadí až na třinácté místo s indexem 3,63.

Tabulka 15 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Pravda, poznání</i>	1 %	14 %	26 %	39 %	20 %

Rozdělení hodnocení hodnoty pravdy a poznání je dosti komplikované. Průměrně důležitou až nedůležitou ji hodnotí 41 % dotázaných respondentů. Za důležitou až velmi důležitou ji považuje 59 % respondentů.

Hodnota *demokracie* obsazuje s indexem 3,13 šestnácté místo.

Tabulka 16 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Demokracie</i>	15 %	6 %	40 %	28 %	11 %

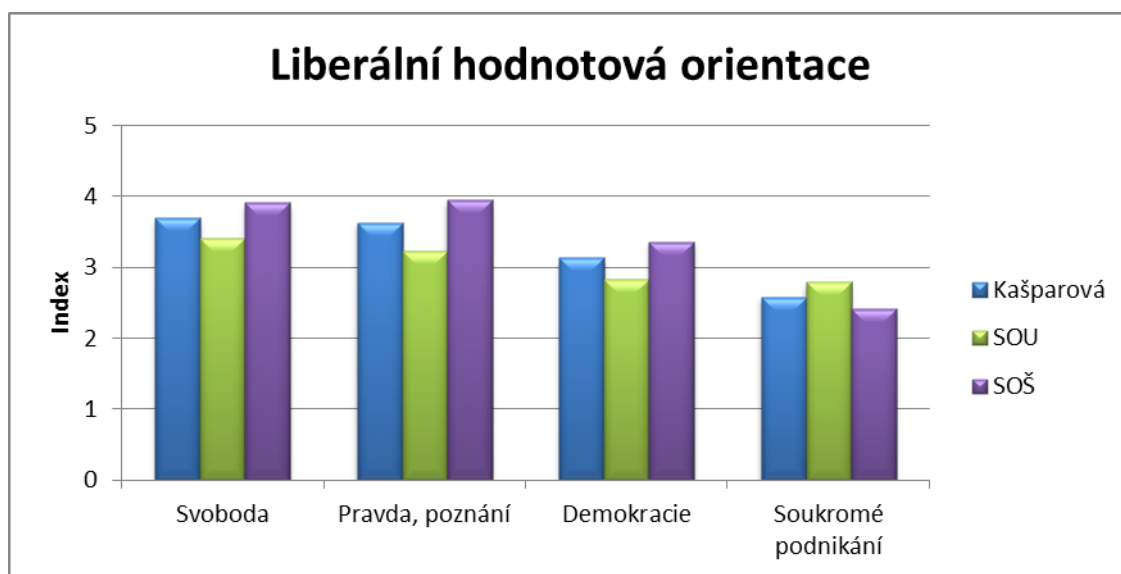
Rozložení hodnocení je zde velmi zajímavé. Pro 15 % respondentů je hodnota demokracie naprosto nedůležitá. Pro 40 % dotázaných respondentů je hodnotou průměrně důležitou. Nejdůležitější hodnotou se stává pro 11 % respondentů.

Poslední hodnotou patřící do hodnotové orientace liberální je hodnota soukromého podnikání, která patří k nepreferovaným hodnotám. Také tato hodnota zaujímá předposlední devatenácté místo. Dostává index 2,58.

Tabulka 17 Relativní četnost hodnoty soukromé podnikání

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Soukromé podnikání</i>	17 %	23 %	50 %	5 %	5 %

Polovina respondentů považuje tuto hodnotu za průměrně důležitou. Pro 40 % respondentů je hodnota soukromého podnikání nedůležitá nebo málo důležitá.

Obrázek 10 Graf liberální hodnotové orientace

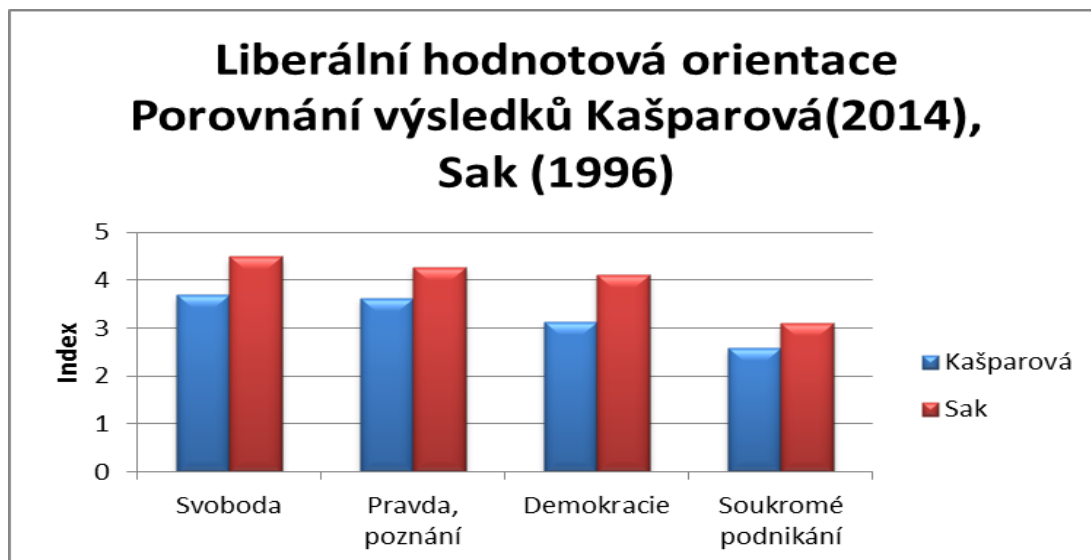
Liberální hodnotovou orientaci zastupují hodnoty svobody, pravdy, demokracii a soukromého podnikání. Tyto hodnoty nejsou příliš preferovány. Snad je to způsobené nezájmem respondentů o tyto hodnoty.

Desátou pozici v hodnotovém žebříku obsadila hodnota svobody, která u žáků SOŠ obsazuje jedenáctou pozici. U žáků SOU je hodnota svobody řazena na místo deváté.

Pravda a poznání je celkově řazena na místo třinácté. Žáky SOŠ je tato hodnota umístěna na místo desáté, což je o tři místa výše, než u žáků SOU, kteří tuto hodnotu umístili na místo dvanácté.

Není jistě bez zajímavosti, že dnešní mladá generace si daleko méně cení hodnoty demokracie, která u žáků SOŠ obsadila čtrnácté místo a žáků SOU se umístila na šestnácté příčce.

Soukromé podnikání je více preferováno žáky SOU. Toto potvrzuje umístění hodnoty na místě sedmnáctém. Pro žáky SOŠ je hodnotou nedůležitou, proto jej umísťují na předposlední místo.

Obrázek 11 Graf liberální hodnotové orientace; srovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)

Všeobecně lze říci, že u všech hodnot z liberálně hodnotové orientace dochází k poklesu významnosti.

Za pojmem svobody si dnešní respondenti již neuvědomují vliv minulého režimu, vnímají svobodu jako něco samozřejmého a zcela dostupného. Vlivem minulého režimu byli respondenti Saka ovlivněni, a tak vnímali nabytou svobodu jako něco velmi důležitého. Tento jev se dá zpodobnit s tím, že má-li někdo hlad, netouží po zlatě ale po chlebě. Stejný pohled můžeme uplatnit pro hodnotu demokracie.

6.1.6. Materialistická hodnotová orientace

Mezi hodnotovou orientaci materialistickou jsou zařazeny hodnoty platu, majetku a společenské prestiže. Tyto hodnoty preferuje jedinec, který chce být v centru pozornosti, ale sám společnosti nic nepřináší. Jeho hlavní prioritou je hromadění majetku.

Pro respondenty je hodnota *platu* průměrně důležitá, zaujímá jedenácté místo v hodnotovém žebříčku. Zde dosáhla indexu 3,66.

Tabulka 18 Relativní četnost hodnoty platu

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Plat</i>	3 %	4 %	36 %	38 %	19 %

Respondenti dávají hodnotě platu průměrný význam. Pro 38 % respondentů je tato hodnota důležitá. A pro 36 % je průměrně důležitá. Jen 19 % respondentů považuje tuto hodnotu za velmi důležitou.

Hodnota *majetku* obsazuje v celkovém hodnocení patnáctou pozici. Přes předpoklad, že je majetek pro dnešní společnost velice důležitý, tak se tato hodnota umístila v poslední třetině dotazníku na místě patnáctém. Dosahuje indexu 3,24 a rozptýlení dat, které je reprezentované směrodatnou odchylkou, je šesté nejvyšší.

Tabulka 19 Relativní četnost hodnoty majetku

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Majetek</i>	4 %	5 %	61 %	23 %	7 %

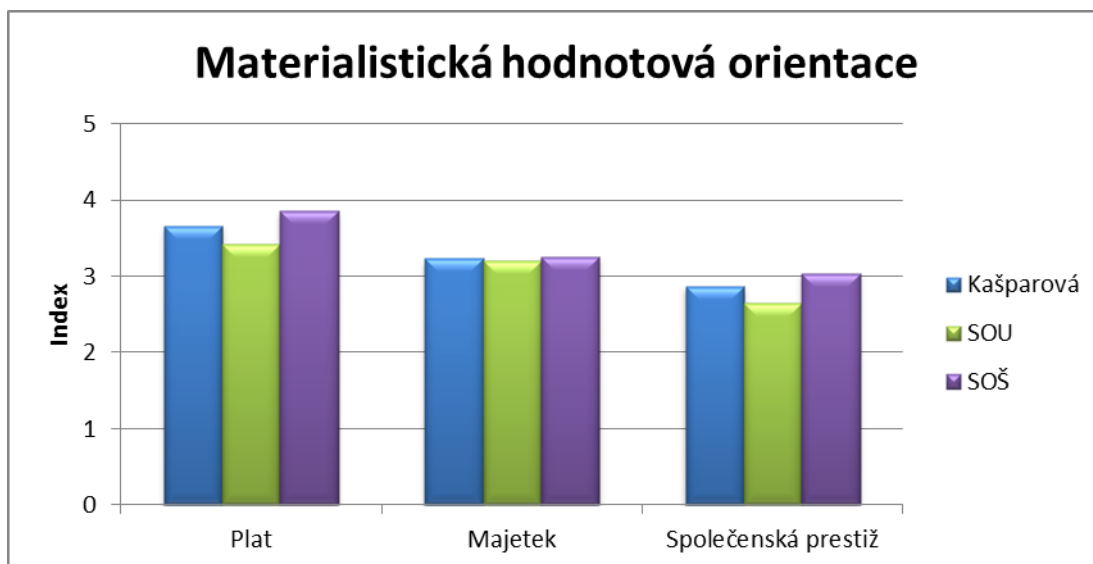
Pro více než polovinu respondentů je hodnota majetku průměrně důležitá. Pro 4 % respondentů je hodnota majetku naprosto nedůležitá. 7 % ze všech respondentů této hodnotě přiřazuje nejvyšší možnou významnost.

Společenská prestiž je poslední hodnotou z materialistické hodnotové orientace. Obsazuje s indexem 2,87 osmnácté místo.

Tabulka 20 Relativní četnost hodnoty společenská prestiž

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Společenská prestiž</i>	11 %	22 %	41 %	22 %	4 %

Pro většinu respondentů je tato hodnota průměrně důležitá.

Obrázek 12 Graf rozdělení materialistické hodnotové orientace

Jedenácté místo patří hodnotě platu. Pro žáky SOU je tato hodnota důležitější než pro žáky SOŠ. Žáci SOŠ ji řadí na místo třinácté. Před tuto hodnotu řadí své zájmy a koníčky, ale také úspěšnost v zaměstnání. Žáci SOU řadí hodnotu platu na desáté místo a stejně jako předchozí skupina respondentů řadí tuto hodnotu za zájmy a úspěšnost. Tím se lze domnívat, že tito respondenti chtějí pracovat v práci, která je baví, a budou v ní úspěšní.

Ač se společnost může jevit materialisticky zaměřená, tak hodnocení dotázaných respondentů tomu neodpovídá. Pro žáky SOŠ je až na místě šestnáctém v celém hodnotovém žebříčku. Žáci SOU ji považují o málo významnější a tak ji řadí na místo čtrnácté. Rozdíl mezi hodnocením je však malý.

Společenské prestiži dávají přednost žáci SOŠ nad žáky SOU. Sedmnácté místo obsadila tato hodnoty u žáků SOŠ.

Obrázek 13 Graf rozdělení materialistické hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)

Respondenti dotazníku Kašparová dávají menší význam všem uvedeným hodnotám. Zejména tento pokles významnosti je patrný u hodnoty platu a majetku. Avšak je to málo významná odchylka.

6.1.7. Sociálně – hodnotová orientace

Sociálně – hodnotová orientace obsahuje hodnoty: být užitečný druhým a politická angažovanost. Sociálně – hodnotová orientace je důležitá při hledání jedincovy vlastní identity. Toto hledání probíhá prostřednictvím vrstevnických vztahů.

Být užitečný druhým považují respondenti za průměrně důležitou, řadí ji na dvanácté místo s indexem 3,64.

Tabulka 21 Relativní četnost hodnoty být užitečný druhým

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Být užitečný druhým</i>	2 %	18 %	19 %	34 %	27 %

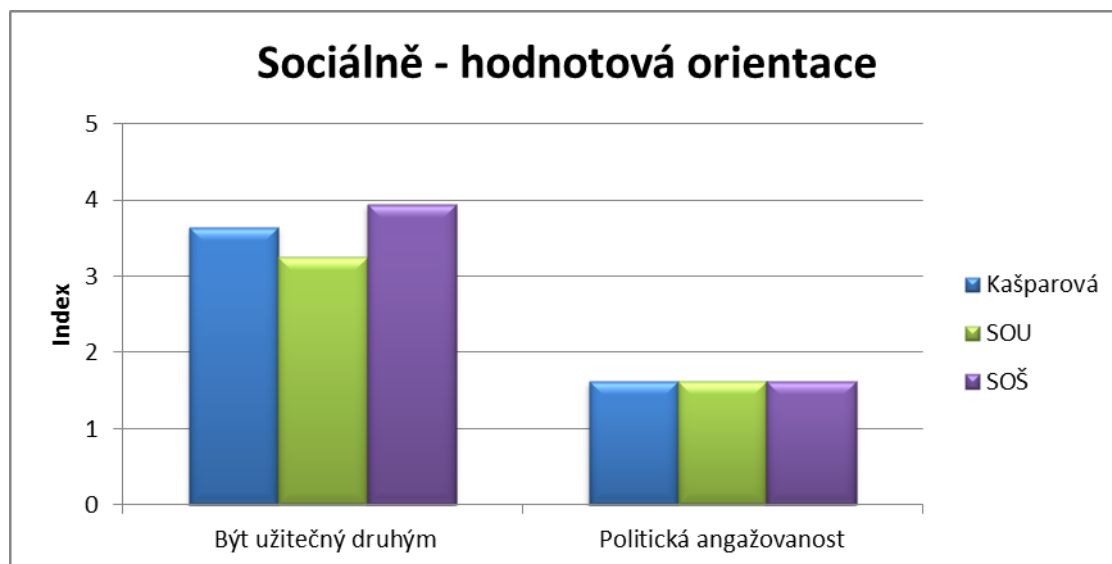
Rozložení přiřazených hodnot se zdá být rovnoměrné. Pouhá 2 % respondentů považují tuto hodnotu jako naprosto nedůležitou, zatímco pro 27 % respondentů je to hodnota nejvíce důležitá.

Politická angažovanost u respondentů nevzbuzuje kladné hodnocení. Nejspíše to bude způsobeno celkovou propagací politiky. Hádky, urážky, napadání a kriminální činnosti této hodnotě na významnosti nepřidají. Respondenti ji řadí na poslední místo v žebříku s indexem 1,62.

Tabulka 22 Relativní četnost hodnoty politické angažovanosti

Známka / Hodnota	1	2	3	4	5
<i>Politická angažovanost</i>	58 %	24 %	16 %	2 %	0 %

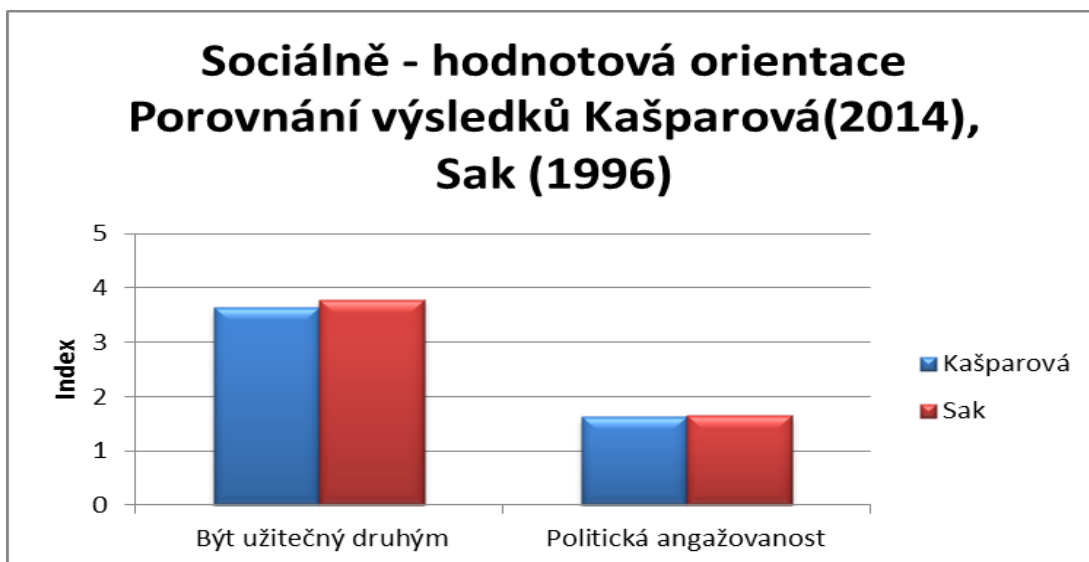
Nadpoloviční většina respondentů tuto hodnotu známkuje jako naprosto nedůležitou hodnotu. Žádný z respondentů nepovažuje politickou angažovanost za velmi významnou.

Obrázek 14 Graf rozdělení sociálně – hodnotové orientace

Sociálně hodnotová orientace se dá považovat za nepreferovanou. Lehkého rozdílu si můžeme všimnout v hodnocení hodnoty být užitečný druhým. Pro žáky SOŠ je důležitější, a proto obsazuje místo deváté, u žáků SOU tato hodnota obsazuje místo jedenácté.

Neoblíbenou hodnotou je hodnota politické angažovanosti. Mnoho respondentů jistě nechce jít do politiky, zejména kvůli kauzám, které politickou sféru pošpiňují. Je ale škoda, že respondenti se nechtějí politice věnovat, a tím se pokusit o její nápravu.

Obrázek 15 Graf rozdělení sociálně – hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová a Sak

Jak je z obrázku 15 vidět, respondenti dotazníku Sak vnímají hodnoty velmi podobně jako respondenti dotazníku Kašparová.

6.2. Provnání hodnotových orientací Kašparová a Sak

Tato kapitola porovnává hodnotové orientace respondentů Kašparová a respondentů Sak. Pro zajímavost jsou v tabulce 23 uvedeny i hodnotové orientace respondentů Kašparová, kteří jsou rozděleni do skupin SOU a SOŠ, podle typu studované školy.

Tabulka 23 Hodnotová orientace respondentů Kašparová (2014) a respondentů P. Saka (1996), podle rozdělení hodnotové orientace dle P. Saka

Orientace	Kašparová	Sak	Kašparová SOU	Kašparová SOŠ
Materialistická	6	6	5	6
Profesně – rozvojová	4	4	4	3
Reprodukční	1	2	1	1
Globální	3	1	3	4
Liberální	5	5	6	5
Sociálně – hodnotová	7	7	7	7
Hédonistická	2	3	2	2

Ze známých hodnot lze říci, že respondenti Kašparová především preferují reprodukční hodnoty. Těmito hodnotami jsou hodnoty rodiny a životního partnera. Tento jev může souviset s pohlavním dozráváním jedinců a zároveň naznačuje touhu

oprostit se od rodičů. Hodnoty reprodukční u respondentů Kašparová jsou následovány hédonistickými hodnotami a následně hodnotami globálními. Respondenti P. Saka tyto hodnoty řadí jinak.

Respondenti P. Saka si nejvíce cení hodnot globálních, které jsou zastoupeny hodnotami zdraví a životního prostředí. Na druhé místo řadí svým hodnocením hodnotovou orientaci reprodukční. Za nimi následují hodnoty hédonistické. Tím se naprosto liší od respondentů Kašparová.

Orientace profesně – rozvojová je tvořena hodnotami, které pomáhají jedinci dosáhnout seberealizace. Tato orientace se umísťuje na čtvrtém místě u všech respondentů

Nad materialistickou hodnotovou orientaci řadí všichni respondenti Kašparová i Sak hodnotovou orientaci liberální.

Za nejméně důležitou všichni respondenti považují hodnotovou orientaci sociální. Tato skupina je zastoupena hodnotami politické angažovanosti a být užitečný druhým. Obě hodnoty jsou hodnoceny nízkým indexem.

Z uvedených tabulek je zřejmé, že žáci SOŠ preferují zejména vzdělání na úkor svých zájmů, zatímco žáci SOU preferují před vzděláním rodinu a děti. Hodnota vzdělání tvoří nejvýznamnější rozdíl mezi oběma skupinami. Ostatní hodnoty jsou přibližně srovnatelné.

6.3. Srovnání výsledků realizovaných šetření

Hodnoty jsou určitým způsobem diferencovány.

Tabulka 24 Pořadí hodnot respondentů Kašparová (2014) a respondentů Sak (1996) (pro ilustraci rozdělení respondentů Kašparová na SOU a SOŠ)

Hodnota	Kašparová	Sak	Kašparová SOU	Kašparová SOŠ
<i>Zdraví</i>	1	1	1	1
<i>Láska</i>	2	2	2	2
<i>Životní partner</i>	3	6	3	3
<i>Přátelství</i>	4	3	5	5
<i>Rodina, děti</i>	5	8	4	7
<i>Rozvoj osobnosti</i>	6	13	6	6
<i>Úspěšnost v zaměstnání</i>	7	12	7	8
<i>Zájmy, koníčky</i>	8	15	8	12
<i>Vzdělání</i>	9	14	15	4
<i>Svoboda</i>	10	4	9	11
<i>Plat</i>	11	10	10	13
<i>Být užitečný druhým</i>	12	16	11	9
<i>Pravda, poznání</i>	13	7	12	10
<i>Zajímavá práce</i>	14	11	13	15
<i>Majetek</i>	15	17	14	16
<i>Demokracie</i>	16	9	16	14
<i>Životní prostředí</i>	17	5	18	18
<i>Společenská prestiž</i>	18	19	19	17
<i>Soukromé podnikání</i>	19	18	17	19
<i>Politická angažovanost</i>	20	20	20	20

Celkově se dá říci, že největší pokles významnosti zaznamenaly hodnoty: svobody, platu, pravdy a poznání, zajímavé práce, majetku, demokracie, životního prostředí a soukromého podnikání. Tyto hodnoty dosahují viditelných rozdílů.

Ze skupin pak lze pozorovat propad ve významu hodnot, jež určují hodnotovou orientaci liberální, tato hodnotová orientace je tvořena hodnotami svobody, pravdy a poznání, demokracie a soukromého podnikání. Všechny uvedené hodnoty zaznamenávají pokles významnosti, ve většině případů je to i výrazný pokles. Jak již bylo řečeno jednou z nejvíce propadající hodnot je hodnota demokracie.

Druhou skupinou, kde je většina hodnot zaznamenává pokles významnosti, je hodnotová orientace materialistická. Tento jev lze považovat za pozitivní. Jedinci se

nezaobírají majetkem, ale inklinují k problémům vlastním. Tento egocentrismus je vnímán veskrze negativně.

Lze říci, že dotázaní jedinci v období posledního ročníku studia jsou zaměřeni na rozvoj vlastní osobnosti, nezajímají se o světové problémy a netíží je ani politická situace.

6.4. Diskuze

Při výzkumném šetření se objevily některé nesrovnalosti, které jsou i předmětem této diskuze.

Celou práci jsem se pokusila zpracovat svědomitě, ale dopustila jsem se mnoha chyb. Zejména bych si vytknula nedostatečné pochopení celé problematiky, která je zpracována v této bakalářské práci, z toho plynou i další chyby a nedostatky při zpracování. Vnímám i jistou nesystematičnost a celkovou disproporci ve zpracování.

Poprvé jsem zpracovávala práci na podobné téma a díky tomu vzniklo i mnoho chyb. Příkladem je neprovedení předvýzkumu.

Jedním z problémů je, že respondenti mohli vyplňovat lživě, i přesto, že žáci byli upozorněni na to, že dotazníky jsou anonymní, domnívám se, že ne všichni žáci odpověděli zcela upřímně.

Dále pak dochází v práci ke srovnání s výzkumem P. Saka. Zde je mnoho úskalí, kterým jsem se nedovedla vyhnout. Předně P. Sak měl rozsáhlý vzorek respondentů, kteří byli ve věku patnácti až osmnácti let. Moji respondenti jsou ve věku sedmnáct až dvacet let a navíc jsou to žáci, kteří v aktuálním roce končí své studium.

V celé práci se objevují vlastní myšlenky a názory, které nejsou vědecky podložené. Zároveň práce neobsahuje hypotézy.

Mám však dojem, že mě zpracování této práce obohatilo o poznatky, které jsou uvedeny v této práci. Zejména pak to, že vnímání vzdělání se liší mezi jednotlivými žáky. To, že jsem poznala jejich hodnotový systém, mi dává i větší ponětí o tom, jak žáci prožívají dění ve školních lavicích (zhoršení známek nemusí být důsledkem lajdáctví).

7. Závěr

Cílem práce bylo zjistit změny v hodnotové orientaci žáků středních škol. Za tímto účelem byl vytvořen dotazník pro dotazování žáků středních škol.

Práce se zabývá vymezením pojmu hodnota a hodnotová orientace. Pojem hodnota se vyskytuje již v době antiky a je do dnešní doby diskutován mezi psychology, sociology či filosofy. Hodnoty se utvářejí a mění u každého jedince v průběhu života. Hodnotu lze chápat jako prostředek dosažení cílů, o které člověk usiluje, či prostředek k uspokojení potřeb nebo zájmů. Soustava či hierarchie hodnot je označována jako hodnotová orientace, která ovlivňuje jednání jedince. Jedinec hodnotí co je pro něj dobré či špatné a dává jim určitý význam neboli hodnotu. Hodnotovou orientaci determinují materiální, sociální a výchovné podmínky.

Dotazník byl zhotoven na dle výzkumu P. Saka z roku 1996. Tento dotazník byl distribuován mezi žáky středních odborných škol a žáky středních odborných učilišť. Vznikl zde problém ve srovnávání s P. Sakem, který je způsoben rozdílnou velikostí souboru, přesto bylo srovnání uskutečněno, aby byly nalezeny tendence mladé společnosti. Z výzkumu bylo zjištěno, že žáci středních škol preferují některé hodnoty nad jinými.

Z porovnání obou výzkumů (Kašparová 2014, Sak 1996) vyplývá, že hodnotová orientace je relativně stabilní.

Všeobecně lze říci, že žáci středních škol jsou reprodukčně zaměřeni. Jejich hodnoty jsou zaměřeny na rodinu, děti a životního partnera. Tyto hodnoty jsou následovány hodnotami přátelství, lásky a zájmů. Všeobecně lze tuto orientaci nazvat hédonistickou. Nejméně se zajímají o hodnoty sociálně hodnotové. Významného rozdílu mezi respondenty středních odborných škol, středních odborných učilišť a respondenty P. Saka dosáhla hodnota svobody. Mohlo by to být způsobeno tím, že respondenti P. Saka odpovídali na dotazník v relativně krátkém odstupu po změně politického režimu. Dnešní mladá generace si pravděpodobně této hodnoty tolik neváží, protože dnešní standard svobody považuje za samozřejmý.

Žáci středních odborných škol preferují podobné hodnoty jako žáci středních odborných učilišť. Jejich rozdílnost je nejvíce patrná ve vnímání hodnoty vzdělání. To může být způsobeno i typem studované školy a způsobem zakončení studia. Lze tedy

řící, že žáci středních odborných škol si váží hodnoty vzdělání, zatímco žáci středních odborných učilišť preferují hodnoty vedoucí k osamostatnění a založení rodiny.

Zpracováním této bakalářské práce jsem pochopila, co žáci středních škol preferují, co je pro ně důležité. Žáci středních škol jsou v tomto období zamilovaní a dávají tomu velký důraz, proto by se mělo k tomu při výuce přihlížet. Rozchody a zamilování ovlivňují psychický stav jedince, a to může způsobovat zhoršení známek, tyto vyjmenované okolnosti by měl učitel na střední škole brát v potaz.

8. Použitá literatura

- [1] ČÁP, J.: Psychologie výchovy a vyučování. Praha, Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3
- [2] ČÁP, J. - MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7
- [3] Demografie. DEMOGRAFICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM. *ANALÝZA: Zvyklosti spotřeby alkoholu v České republice*[online]. 2003 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=182
- [4] DOBROVOLSKÁ, D. - DUPLINSKÝ, J. Hodnotová orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot. 1. vyd. Praha : SPN, 1981. 145 s. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě
- [5] FONTANA, D. Psychologie ve školní praxi. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8
- [6] HOLEČEK, V.; MIŇHOVÁ, J.; PRUNNER, Pavel. *Psychologie pro právníky*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.
- [7] HORÁK, J. Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže. Liberec: Technická universita, 1997. ISBN 80-7083-257-6
- [8] HUDEČEK, J.: Hodnotové orientace v motivační sféře osobnosti. Praha, Academia, 1986. Stran 95. ISSN 0069-2298
- [9] KOHOUTEK, R.: Úvod do psychologie osobnosti. 2. vyd. Praha : Merkur, 1974. 98 s.
- [10] KUČEROVÁ, S.: Člověk – hodnoty – výchova. Kapitoly z filosofie výchovy. Prešov, Mana Con, 1996. Strana 231. ISBN 80-85668-34-3
- [11] LANGMEIER, J.: Krejčířová, D.: Vývojová psychologie. Vydání 3. Praha, Grada Publishing, 1998. Strana 343. ISBN 80-7169-195-X
- [12] LORENZOVÁ, Jitka. Společnost – škola – učitel a hodnotové orientace současnosti (o zdrojích naší dnešní „krize“ hodnot). In: Filosofie – výchova – hodnoty. Sborník k významnému životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslavy Peškové, CSc. PedF UK, Praha 1999
- [13] MACEK, Petr. Adolescence : psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 1. Praha : Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-7178-348-X

- [14] ŘEHAN, V. – ÇAKIRPALOGLU, P. Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. In: Československá psychologie č. 3/2000, str. 202 až 215
- [15] ŘÍČAN, P.: Psychologie osobnosti : [obor v pohybu]. Vyd. 5., rozš., V Grada Publishing 1. Praha : Grada, 2007. 196 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1174-4
- [16] SAK, P.: Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů. Vyd. 1. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- [17] SMÉKAL, V.: Pozvání do psychologie osobnosti : člověk v zrcadle vědomí a jednání. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2002. 517 s. Studium. ISBN 80-85947-81-1.
- [18] SMÉKAL, V.: Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN: 80-85947-83-8
- [19] VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [20] VÁGNEROVÁ, M.: Vývojová psychologie 1. Dětství a dospívání. Praha, Karolinum, 2005. Strana 467. ISBN 80-246-0956-8
- [21] ZBOŘIL, B.: Poznání, hodnocení a tvoření norem. Ostrava: 1947

9. Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1 Grafy s procentuálním rozdělením preferencí práce a studia.....	28
Obrázek 2 Graf rozdělení globální hodnotové orientace	31
Obrázek 3 Graf rozdělení globální hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014), Sak (1996)	31
Obrázek 4 Graf rozdělení hédonistické hodnotové orientace	33
Obrázek 5 Graf rozdělení hédonistické hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)	34
Obrázek 6 Graf rozdělení reprodukční hodnotové orientace	35
Obrázek 7 Graf rozdělení reprodukční hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)	36
Obrázek 8 Graf rozdělení profesně – rozvojové hodnotové orientace	38
Obrázek 9 Graf rozdělení profesně – rozvojové hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996).....	39
Obrázek 10 Graf liberální hodnotové orientace.....	41
Obrázek 11 Graf liberální hodnotové orientace; srovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996).....	42
Obrázek 12 Graf rozdělení materialistické hodnotové orientace.....	44
Obrázek 13 Graf rozdělení materialistické hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová (2014) a Sak (1996)	45
Obrázek 14 Graf rozdělení sociálně – hodnotové orientace	46
Obrázek 15 Graf rozdělení sociálně – hodnotové orientace; porovnání výsledků Kašparová a Sak.....	47
Tabulka 1 Výsledky výzkumu P. Saka (1996)	22
Tabulka 2 Výsledy (index) a směrodatná odchylka (sm.odch.) dotazníku Kašparová (2014).....	29
Tabulka 3 Relativní četnost hodnoty zdraví	30
Tabulka 4 Relativní četnost hodnoty životního prostředí	30
Tabulka 5 Relativní četnost hodnoty láska	32
Tabulka 6 Relativní četnost hodnoty přátelství	32

Tabulka 7 Relativní četnost hodnoty zájmů a koníčků.....	33
Tabulka 8 Relativní četnost hodnoty životní partner.....	34
Tabulka 9 Relativní četnost hodnoty rodina, děti	35
Tabulka 10 Relativní četnost hodnoty rozvoje osobnosti.....	36
Tabulka 11 Relativní četnost hodnoty úspěšnosti v zaměstnání.....	37
Tabulka 12 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce	37
Tabulka 13 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce	37
Tabulka 14 Relativní četnost hodnoty svoboda.....	40
Tabulka 15 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce	40
Tabulka 16 Relativní četnost hodnoty zajímavá práce	40
Tabulka 17 Relativní četnost hodnoty soukromé podnikání	41
Tabulka 18 Relativní četnost hodnoty platu	43
Tabulka 19 Relativní četnost hodnoty majetku	43
Tabulka 20 Relativní četnost hodnoty společenská prestiž	43
Tabulka 21 Relativní četnost hodnoty být užitečný druhým	45
Tabulka 22 Relativní četnost hodnoty politické angažovanosti	46
Tabulka 23 Hodnotová orientace respondentů Kašparová (2014) a respondentů P. Saka (1996), podle rozdělení hodnotové orientace dle P. Saka.....	47
Tabulka 24 Pořadí hodnot respondentů Kašparová (2014) a respondentů Sak (1996) (pro ilustraci rozdělení respondentů Kašparová na SOU a SOŠ).....	49

10. Příloha

Zde je uveden dotazník, který byl distribuován pomocí internetu žákům středních oděvních a textilních škol. Žáci byli v posledním ročníku svého studia.

Ahoj,
ráda bych Tě poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé bakalářské práce. Celý dotazník je anonymní, takže se nemusíš bát odpovídat.

Děkuji Ti za spolupráci

Markéta Kašparová

V případě, že se budeš chtít na cokoli zeptat, tak mě můžeš kontaktovat:

marketa.kasparova@centrum.cz

Dotazník

Nyní se tě zeptám na pár osobních otázek.

1. Jsi?

- ☐ Žena
- ☐ Muž

2. Kolik ti je let?

3. Co studuješ?

- ☐ Střední odbornou škola
- ☐ Střední odborné učiliště

4. Chceš jít studovat nebo pracovat po ukončení studia?

- ☐ Pracovat
 - Proč?.....
- ☐ Studovat
 - Proč?.....

Klíč pro následující otázku 5.:

1 - nejméně důležité

5 – nejvíce důležité

5. Přiřaď k jednotlivým hodnotám počet bodů, podle toho za jak důležité je považuješ.

Zdraví	1	2	3	4	5
Mír	1	2	3	4	5
Láska	1	2	3	4	5
Životní partner	1	2	3	4	5
Rozvoj osobnosti	1	2	3	4	5
Být užitečný druhým	1	2	3	4	5
Společenská prestiž	1	2	3	4	5
Politická angažovanost	1	2	3	4	5
Životní prostředí	1	2	3	4	5
Přátelství	1	2	3	4	5
Rodina, děti	1	2	3	4	5
Svoboda	1	2	3	4	5
Úspěšnost v zaměstnání	1	2	3	4	5
Zájmy, koníčky	1	2	3	4	5
Soukromé podnikání	1	2	3	4	5
Pravda, poznání	1	2	3	4	5
Zajímavá práce	1	2	3	4	5
Demokracie	1	2	3	4	5
Plat	1	2	3	4	5
Vzdělání	1	2	3	4	5
Majetek	1	2	3	4	5

V tomto rozsahu a znění byl dotazník předložen žákům střeňích odborných škol a středních odborných učilišť.